

Potencijali razvoja zdravstvenog turizma u Osječko-Baranjskoj županiji-primjer Bizovačkih toplica

Maršić, Josip

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:184352>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-03**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

JOSIP MARŠIĆ

**POTENCIJALI RAZVOJA ZDRAVSTVENOG TURIZMA U OSJEČKO-
BARANJSKOJ ŽUPANIJI - PRIMJER BIZOVAČKIH TOPLICA**
Završni rad

Pula, 2024. godine

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

JOSIP MARŠIĆ

**POTENCIJALI RAZVOJA ZDRAVSTVENOG TURIZMA U OSJEČKO-
BARANJSKOJ ŽUPANIJI - PRIMJER BIZOVAČKIH TOPLICA**
Završni rad

JMBAG: 0111136556, izvanredni student

Studijski smjer: Preddiplomski sveučilišni studij Kultura i turizam

Predmet: Posebni oblici turizma

Znanstveno područje: Interdisciplinarne znanosti

Mentor: izv. prof. dr. sc. Nataša Urošević

Pula, rujan 2024. godine

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani **Josip Maršić**, kandidat za prvostupnika **Kulture i turizma** ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

Josip Maršić

U Puli, rujna, 2024 godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, **Josip Maršić** dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom **Potencijali razvoja zdravstvenog turizma u Osječko-baranjskoj županiji - primjer Bizovačkih toplica** koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, rujna 2024.

Potpis

Josip Maršić

SADRŽAJ:

1. Uvod	1
2. Posebni oblici turizma	2
2.1. Vrste posebnih oblika turizma	2
2.2. Razvoj posebnih oblika turizma	6
3. Zdravstveni turizam - pojmovno određenje	8
3.1. Definicija zdravstvenog turizma	8
3.2. Tipovi zdravstvenog turizma	9
4. Povijesni pregled i aktualno stanje u Hrvatskoj	14
4.1. Razvoj zdravstvenog turizma kroz povijest	14
4.2. Razvoj zdravstvenog turizma u Hrvatskoj	15
4.3. Trenutna situacija zdravstvenog turizma u Hrvatskoj	17
4.4. Nacionalni plan zdravstvenog turizma do 2027.g.	21
5. Potencijal razvoja zdravstvenog turizma u Osječko-baranjskoj županiji	24
5.1. Turizam Osječko-baranjske županije	24
5.2. Analiza tržišta zdravstvenog turizma Osječko-baranjske županije	26
5.3. Ponuda zdravstvenog turizma u Osječko-baranjskoj županiji	26
6. Studija slučaja: Potencijal razvoja zdravstvenog turizma na primjeru Bizovačkih toplica	29
6.1. Metodologija istraživanja	29
6.2. Interpretacija rezultata provedenog istraživanja	30
6.2.1. Rezultati ankete	30
6.3. Analiza rezultata provedenog istraživanja	37
7. Zaključak	40
LITERATURA	41
POPIS SLIKA, TABLICA I GRAFOVA	44
Sažetak	45
Summary	46

1. Uvod

Predmet ovog završnog rada odnosi se na prikazivanje i analizu potencijala razvoja zdravstvenog turizma Osječko-baranjske županije na primjeru Bizovačkih toplica. Cilj je istražiti aktualno stanje i razvojne potencijale zdravstvenog turizma Osječko-baranjske županije, dok je svrha ovog rada pobliže sagledati i prikazati potencijale za razvoj navedenih vrsta turizma u županiji. Polazna hipoteza ovog rada je da Hrvatska ima izraziti potencijal za razvoj zdravstvenog turizma i ona će se nastojati dokazati na primjeru Osječko-baranjske županije u studiji slučaja.

Završni rad sastoji se od sedam glavnih poglavlja od kojih se u uvodu nalaze općenite informacije o radu i ciljevima rada. Drugo poglavlje odnosi se na definiranje posebnih oblika turizma, odnosno vrsta i razvoja ovih oblika turizma. Treće se poglavlje dotiče teme pojmovnog određenja zdravstvenog turizma, njegovog definiranja te tipova. U četvrtom poglavlju reći će se više o povijesnom pregledu zdravstvenog turizma kako u svijetu tako i u Hrvatskoj. Peto poglavlje odnosi se na Potencijal razvoja zdravstvenog turizma u Osječko-baranjskoj županiji, dok se u šestom predstavlja studija slučaja te će se kroz studiju slučaja prikazati rezultati primarnog istraživanja te analizirati stavovi dionika o razvoju zdravstvenog turizma. Sedmo poglavlje namijenjeno je za zaključak u kojem će se na sažet i sustavan način navesti sve najvažnije činjenice do kojih se došlo pomoću korištene literature.

Za potrebe pisanja ovog rada korištena je stručna literatura, a kao metode rada korištene su analiza i sinteza dostupnih sekundarnih podataka, te primarno istraživanje stavova ključnih dionika putem ankete postavljene na društvenim mrežama.

2. Posebni oblici turizma

Različite potrebe turista dovele su do razvoja posebnih oblika turizma kojima se nastoji prilagoditi turističku ponudu njihovim željama. U ovom poglavlju detaljno će se opisati svaka od pojedinih vrsta posebnih oblika turizma te razvoj takve vrste turističke ponude. Osim toga će se navesti ključni izazovi s kojima se suvremeni turizam susreće te načini na koji to utječe na turističke destinacije i ponudu.

2.1. Vrste posebnih oblika turizma

Turizam je unosna djelatnost koja osigurava visoke profite, stoga je njegova pojavnost u svijetu sve veća. Turizam je djelatnost koja se prvenstveno odnosi na turista, stoga se turiste smatra pokretačima turizma. Turisti zajedno sa svojim potrebama određuju tijek turizma, što su oni zahtjevniji to se turističke djelatnosti trebaju više truditi kako bi zadovoljili njihove zahtjeve jer je to uvjet opstanka na tržištu. Razvoju turizma najviše doprinose turističke agencije koje nastoje stvarati inovativne i privlačne ponude koje će izazvati želju turista za posjetom određene destinacije.

Zbog sve učestalijih promjena u potraživanju i preferencijama turista turistička se ponuda neprestano mora prilagođavati i unaprjeđivati. Osim toga „turizam oblikuje te uvjetuje suvremeni društveni razvoj“¹, što bi značilo da ima direktan utjecaj na lokalnu i regionalnu zajednicu u kojoj se odvija. Samim tim je izuzetno važno da turistički proizvodi budu u skladu s normama i pravilima održivog razvoja kako ne bi narušavali prirodni ugođaj destinacije. Posebni oblici turizma javljaju se kao svojevrsan odgovor na negativne učinke masovnog turizma na okoliš. Glavni problem masovnog turizma predstavljao je ograničen individualni utjecaj turista na destinaciju, odnosno nemogućnost turista da turističku ponudu pojedine destinacije prilagodi svojim preferencijama. Suvremeni turizam danas karakterizira sve veća posvećenost različitim potrebama turista te samim tim se i turistička ponuda organizira tako da prati preferencije onih koji će posjetiti određenu destinaciju.

Posebni oblici turizma nazivaju se još i selektivnim oblicima, a definiraju se kao „generički pojam koji označava novu kvalitetu suvremenog i budućeg turizma, utemeljen na selekciji programa, odgovornom ponašanju svih sudionika te izvornom identitetu usluge uz poželjan uravnotežen odnos broja turista i broja lokalnih

¹ Gržinić, J.(2019.): Uvod u turizam - povijest, razvoj, perspektive, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli Pula, str 98

stanovnika na određenom području.“² To bi zapravo značilo kako posebni oblici turizma obuhvaćaju ne samo preferencije turista, nego i nastoje uskladiti njihove potrebe sa potrebama i mogućnostima određene destinacije. Najvažnija karakteristika posebnih oblika turizma je stavljanje turista u fokus prilikom oblikovanja turističkog proizvoda. Na taj način se „turistički proizvod prilagođava manjim skupinama turista pri tom stimulirajući koncepte održivog razvoja“³ te donosi koristi za lokalnu zajednicu. Posebni oblici turizma podložni su stalnim promjenama na tržištu, posebice promjenama koje se odnose na potrebe turista te su dužni kontinuirano pratiti i istraživati turističko tržište kako bi bili u stanju stvarati kvalitetne i odgovarajuće turističke proizvode.

Posebni oblici turizma također uključuju „organizaciju različitih oblika turizma usklađenih s prirodnim i društvenim vrijednostima lokalne zajednice“⁴ koji omogućavaju turistima i lokalnim stanovnicima stvaranje pozitivnog iskustva. Temeljni cilj posebnih oblika turizma je motivirati turista i probuditi u njemu želju za posjetom određenoj destinaciji. Organizacija turističkih usluga posebnih oblika turizma izuzetno je kompleksna jer zahtjeva detaljnu analizu turističkih potreba koju mora prilagoditi mogućnostima destinacije u kojoj se odvija turistička djelatnost. Radi lakšeg prilagođavanja potrebama turista razvijeni su različiti selektivni oblici turizma, odnosno „kulturni turizam, sportski turizam, nautički turizam, obrazovni turizam, vjerski turizam, ekoturizam, ruralni turizam, pustolovni turizam, poslovni turizam, gastronomski turizam, obalni, pomorski i turizam unutarnjih voda, gradski turizam, planinski turizam, medicinski turizam, zdravstveni turizam i wellness-turizam.“⁵ Svaki od pojedinih oblika turizma ima zajedničku temeljnu svrhu, prilagoditi se potrebama turista i na taj način ih motivirati na dolazak.

Kulturni turizam predstavlja pojam turizma i kulture te uključuje posjete kulturnim i povijesnim znamenitostima, muzejima, festivalima i drugim kulturnim događanjima. Kulturni turizam je „način putovanja motiviran kulturnim posjetima manifestacijama,

² Pančić Kombol, T.(2000.) : Selektivni oblici turizma, uvod u menadžment prirodnih i kulturnih resursa, Matulji: TMCP Sagena, Rijeka, str. 147.

³ Čorluka, G. i dr. (2013): Selective Forms of Tourism – the Way of Extending the Summer Season, Economy Transdisciplinarity Cognition, Vol. 16, No. 2, str. 88 – 96 dostupno na: https://www.ugb.ro/etc/etc2013no2/16_Corluka_Matosevic_Radic_Gei.pdf Pristupljeno (20.05.2024.)

⁴ Geić, S.: Menadžment selektivnih oblika TURIZMA (2011), Split: Sveučilište u Splitu, Split str. 205

⁵ ibid., str 247

destinacijama koje sadrže kulturno – povijesne spomenike te drugu kulturološku baštinu.“⁶ To je zapravo posebni oblik turizma u kojem se posjetitelj upoznaje s načinom života lokalnog stanovništva, poviješću te brojnim kulturnim faktorima neke destinacije. Kroz stvaranje turističke ponude koja se bazira na posjeti kulturnih spomenika i događaja kultura i turizam postaju jedinstven turistički proizvod. Takav turistički proizvod privlači kulturološki motivirane turiste koji posjećuju destinaciju kako bi prikupili nove informacije i iskustva te zadovoljili svoje kulturne potrebe. Isticanje kulturnih vrijednosti neke destinacije doprinosi razvoju njezinog imidža te stvara bolje životne uvjete za lokalno stanovništvo. Specifičnost kulturnog turizma u odnosu na ostale oblike, jest pojavnost, odnosno, mogućnost obavljanja turističke djelatnosti bez obzira na vanjske čimbenike. Turisti prilikom svakog dolaska mogu obići muzeje, kulturno povijesne znamenitosti i spomenike bez obzira na vremenske ili slične neprilike. Kultura je globalni fenomen stoga svaka destinacija prvenstveno sadrži neke od kulturnih sadržaja koje turisti nastoje posjetiti u određenoj destinaciji. Samim tim se može zaključiti kako je kulturni turizam jedan od najvažnijih turističkih aspekata koji zahtjeva posebnu zaštitu i očuvanje.

Osim očuvanja kulturne baštine pojedine destinacije važna je zaštita okoliša i ekosustava. Eko turizam je poseban oblik turizma koji se temelji na prirodi. Osnovna motivacija posjetitelja za dolazak u destinaciju koja nudi eko turizam jest povezivanje s prirodom te učenje o očuvanju i zaštiti okoliša. Razvojem eko turizma te isticanjem njegove važnosti nastao je pustolovni turizam koji se prvenstveno odnosi na aktivnost i rekreaciju turista u turističkoj destinaciji. Pustolovni turizam odvija se kroz sadržaje koji uključuju aktivnosti u prirodi poput trčanja, pješaćenja, biciklizma, penjanja po stijenama te vožnje kanuom i kajakom. Samim tim se može zaključiti kako pustolovni turizam nudi široku paletu turističkih usluga kojima bi se mogle zadovoljiti specifične potrebe turista. Sve veća aktivnost potaknula je posjetitelje za potrebom sudjelovanja u maratonima i raznim sportskim aktivnostima kroz koje nastoje poboljšati svoje zdravlje. Sukladno tome došlo je do potrebe razvoja sportskog turizma, koji obuhvaća ne samo sudjelovanje u sportskim događanjima nego i promatranje istih.

Turisti također imaju potrebu za razvojem takozvanih vodenih oblika turizma, a jedan od njih je nautički turizam koji kombinira jedrenje i plovību s odmorom i aktivnostima

⁶ UNWTO: Kulturni turizam, (2021.), dostupno na <https://www.unwto.org/> pristupljeno(20.05.2024.)

za odmor. Nautički turizam prvenstveno predstavlja „ukupnost aktivnosti i odnosa koji su uzrokovani boravkom nautičara u lukama te plovidbom vlastitim ili iznajmljenim plovnim objektima radi rekreacije i razonode.“⁷ To bi značilo da nautički turizam predstavlja puno više od same plovidbe jer omogućuje turistu da se upozna s prirodom te pri tom ispuni svoje rekreacijske potrebe. Nautički turizam osim koristi za turiste pruža različite druge koristi i lokalnoj zajednici te cjelokupnoj destinaciji u kojoj se provodi jer omogućuje veću prometnu povezanost te stvaranje novih radnih mjesta.

Turisti se prilikom svake posjete nekoj destinaciji nastoje što više povezati s lokalnim stanovništvom, posebice njihovim načinom života i gastronomijom. Posljedica toga je razvoj seoskog, odnosno ruralnog turizma koji karakteriziraju prirodne ljepote povezane s mirnim okruženjem. Ruralni turizam definira se kao boravak turista u „seoskoj sredini koja posjetiteljima osim čistog zraka i netaknute prirode pruža različite mogućnosti aktivnog sudjelovanja u životu i radu u seoskom gospodarstvu te sudjelovanje u prigodnim svečanostima i drugim manifestacijama.“⁸ To bi značilo da turist osim odmora ima mogućnost upoznati se s lokalnim običajima te proširiti svoje znanje o drugim kulturama. Uz ruralni razvio se i gastronomski turizam putem kojeg turist može iskusiti poseban doživljaj tradicionalnih jela, inovativna kulinarska iskustva, a može uključivati posjete lokalnim proizvođačima. Gastronomski turizam prvenstveno donosi financijske probitke lokalnoj zajednici te osim toga turistima pruža mogućnost da se upoznaju s destinacijom na osobnoj razini.

Jedna od važnijih potreba turista jest posjet sakralnim mjestima radi ispunjenja svojih vjerskih ciljeva te učvršćivanja vjerskih uvjerenja. Vjerski turizam predstavlja „skup odnosa, potreba i aktivnosti kojima se zadovoljavaju duhovne vjernika koje proizlaze iz njihovih vjerskih opredjeljenja.“⁹ Tako se vjerski turizam sastoji od dvije komponente, odnosno duhovne i kulturne. Duhovna se jasno odnosi na ispunjenje i doživljaj vjere, dok kulturna predstavlja upoznavanje vlastite vjere. Osim duhovnog zdravlja, turisti sve veću pozornost pridaju svom tjelesnom zdravlju. Turisti su sve više motivirani zaštitom i poboljšanjem kvalitete života kroz tjelovježbu, zdravu prehranu te opuštanje uz ljekovite tretmane. Osim preventivnih razloga, postoje i reaktivni razlozi za poboljšanje vlastitog zdravlja uzrokovani bolešću ili različitim ozljedama. Sukladno preventivnim i

⁷ Šamanović, J.(2002.): Nautički turizam i management marina, Ekonomski fakultet Split, Split. str. 12

⁸ Ružić, P.(2009.): Ruralni turizam. Drugo prošireno izdanje. Institut za poljoprivredu i turizam Poreč, Pula, str 17

⁹ Vukonić, B.(1990.): Turizam i religija – rasprava o njihovu suodnosu, Školska knjiga, Zagreb str 19

reaktivnim motivima poboljšanja zdravlja razvio se zdravstveni turizam koji ujedno predstavlja središte ovog završnog rada. Kako bi se potpuno prilagodilo potrebama turista došlo je do razvoja podvrsta zdravstvenog turizma koji uključuje „medicinski turizam, lječilišni turizam, wellness“¹⁰ i spa te rehabilitacijski turizam. Na taj način se turistička ponuda može u potpunosti prilagoditi zdravstvenim potrebama turista. Sukladno svemu iznesenom, može se zaključiti kako je zdravstveni turizam najvažniji oblik selektivnog turizma jer omogućuje turistima da kroz razne terapije, liječenja, rehabilitaciju, prevenciju i dijagnozu zaštite i poboljšaju vlastito zdravlje.

2.2. Razvoj posebnih oblika turizma

Negativni učinci masovnog turizma, posebice uništavanje okoliša, sezonalnost te narušavanje kvalitete života lokalnog stanovništva, doveli su do potrebe za razvojem posebnih oblika turizma. Sezonalnost je jedno od glavnih obilježja globalnog i masovnog turizma, stoga je gotovo svaka destinacija u svijetu suočena s tim fenomenom. Kao što i sama riječ kaže, sezonalnost se odnosi na fokusiranje turizma isključivo na određeni dio godine, što donosi brojne ekonomske i društvene posljedice na destinaciju. Sezonalnost uzrokuje promjene u prihodima radi sezonskih zapošljavanja, narušava kulturu i način života lokalnog stanovništva. Osim toga, dolazi i do pritiska na okoliš i ekologiju te uništavanja prirodnih i kulturnih dobara, što u konačnici dovodi do narušavanja autentičnosti destinacije. U turističkoj industriji „sezonalnost se doživljava kao izazov i problem koji stvara negativan utjecaj u mnogim područjima djelovanja“¹¹, stoga su destinacije primorane provoditi strategije njezinog suzbijanja.

Sezonalnost turizma uzrokuje ovisnost destinacije o turističkoj ponudi koja je namijenjena samo za određeni dio godine, primjerice tijekom ljetnih ili zimskih mjeseci. Rješenje za problem sezonalnosti turistički dionici pronalaze u diversifikaciji turističke ponude kroz razvoj posebnih oblika turizma. Posebni oblici turizma fokusirani su na „motivima i željama turista za zadovoljenjem određenih interesa i bavljenjem nekom

¹⁰ Ministarstvo zdravlja: Zdravstveni turizam, <https://zdravlje.gov.hr/zdravstveni-turizam-5532/5532> pristupljeno (21.05.2024.)

¹¹ Ćorluka, G., i dr. (2016.): Classification of tourist season in costal tourism. UTMS Journal of Economics, 7(1), pp. 71–83 dostupno na: <https://www.utmsjoe.mk/files/Vol.%207%20No.%201/UTMSJOE-2016-0701-07-Corluka-Mikinac-Milenkovska.pdf> Pristupljeno (23.05.2024.)

aktivnošću iz sporta, kulture, gastronomije i slično¹². To bi zapravo značilo da posebni oblici turizma nisu ovisni samo o određenim mjesecima u godini, nego stvaraju turističku ponudu za cijelu godinu. Suvremeni turisti nisu više fokusirani na sunce i more, nego nastoje proširiti svoje vidike te se upoznati s novim mjestima i kulturama. Usmjerenost turističke destinacije i njezinih dionika na posebne oblike turizma doprinosi razvoju cjelogodišnjeg turizma koji donosi ravnotežu na turističkom tržištu. Cjelogodišnji turizam donosi redovite prihode i mogućnost trajnog zapošljavanja radnika te donosi brojne koristi lokalnoj zajednici.

Razvoj posebnih oblika turizma poput ekoturizma, ruralnog i agroturizma doprinosi edukaciji posjetitelja o zaštiti okoliša te promoviranju održivog turizma. Posebni oblici turizma razvijeni su u svrhu smanjenja koncentracije turista na jednom mjestu te smanjivanja negativnih učinaka turizma na okoliš i lokalnu zajednicu. Kroz posebne oblike turizma fokusirane na okoliš turisti se upoznaju sa potrebama očuvanja prirodne baštine pojedine destinacije. Ekoturizam ima ključnu ulogu u podizanju svijesti o negativnom učinku koje masovni turizam ostavlja na cjelokupni ekosustav destinacije. Turisti kroz upoznavanje s ekologijom imaju mogućnost povezati se s prirodom i prepoznati njezine dobrobiti.

Osim povećane svijesti o zaštiti okoliša, turisti sve više počinju shvaćati i važnost vlastitog zdravlja. Samim tim sve više posjetitelja traži ponudu u kojoj mogu kombinirati odmor, rekreaciju i oporavak što je dovelo do razvoja zdravstvenog turizma. Hrvatska ima dugu tradiciju zdravstvenog turizma zahvaljujući prirodnim ljekovitim izvorima te blagoj klimi. Iz toga se može zaključiti kako je Hrvatska ima velik potencijal za daljnji razvoj zdravstvenog turizma radi unaprjeđenja zdravlja i kvalitete života ljudi.

¹² Bartoluci, M. (2013.): Upravljanje razvojem turizma i poduzetništva – Turistička politika, razvoj i poduzetništvo u turizmu, Školska knjiga, Zagreb, str. 274.

3. Zdravstveni turizam - pojmovno određenje

Zdravstveni turizam predstavlja središnji dio ovog rada, stoga se u ovom poglavlju definiraju glavna obilježja ovakvog oblika turizma. Osim toga bit će navedeni osnovni tipovi zdravstvenog turizma te njihove dobrobiti.

3.1. Definicija zdravstvenog turizma

Zdravstveni turizam jedan je od najstarijih selektivnih oblika turizma koji podrazumijeva korištenje prirodnih ljekovitih činitelja u svrhu očuvanja zdravlja i poboljšanja kvalitete života. Iz toga se može zaključiti kako zdravstveni turizam turistima ne pruža samo mogućnost uživanja u mjestima s pogodnom klimom i lječilištima, nego i doprinosi zaštiti i unaprjeđenju njihovog zdravlja. Postoji nekoliko definicija zdravstvenog turizma koje se međusobno nadopunjuju. Zdravstveni turizam predstavlja „putovanje izvan mjesta domicila u cilju unapređenja zdravlja”¹³, što zapravo znači da je svijest o važnosti zdravlja glavna motivacija koja potiče ljude na putovanje. Jedna od glavnih sastavnica zdravstvenog turizma su prirodni ljekoviti činitelji čija je svrha očuvanje zdravlja, sprječavanje bolesti te liječenje i rehabilitacija. Prirodni ljekoviti činitelji su more, zrak, sunce, termalni izvori te ljekovite biljke. Mnoge turističke destinacije nastoje maksimalno iskoristiti navedene prirodne resurse kako bi stvorile što bolju ponudu zdravstvenog turizma te privukle što više posjetitelja. Prilikom provođenja usluga zdravstvenog turizma važno je da pružatelji stručno i kontrolirano koriste prirodne ljekovite činitelje u svrhu „održavanja i unapređenja fizičkog, mentalnog i duhovnog zdravlja turista”,¹⁴ te poboljšanja kvalitete njihovog života. To bi zapravo značilo da zdravstveni turizam zahtijeva vrhunske stručnjake koji su dobro upoznati s potrebama ljudskog zdravlja, stoga je potrebno pomno odabrati djelatnike koji će kvalitetno obavljati zdravstvenu djelatnost. Obavljanje djelatnosti zdravstvenog turizma osim zdravstvene obuhvaća i turističku komponentu.

Zdravstveni turizam predstavlja svojevrsnu kombinaciju medicine i turizma u kojemu „gospodarski subjekti iz područja turizma i zdravstvene ustanove organiziraju boravak turista u lječilišnim mjestima radi prevencije oboljenja”¹⁵, ali i liječenja uz pomoć prirodnih činitelja. Turistička komponenta zdravstvenog turizma govori o tome kako

¹³ Ivandić, N., Kunst, I. i Telišman-Košuta, N. (2016). Pretpostavke održivosti zdravstvenog turizma u Republici Hrvatskoj – načela razvoja i ključni činitelji uspjeha. Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin, (27), 25-46. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/170953> prístupljeno (25.05.2024.)

¹⁴ Čavlek, N., Vukonić, B. (2001.): Rječnik turizma, Masmedia, Zagreb, str 53

¹⁵ Geić, S.(2011.): Menadžment selektivnih oblika turizma (2011.), Sveučilište u Splitu, Split str. 115

zdravlje nije uvijek glavni motiv putovanja. Tako turist može uživati u suncu i moru te biti uključen u zdrave aktivnosti poput biciklizma, pješaćenja ili golfa, pri čemu zdravlje nije primarni motiv, ali je i dalje dio putovanja. Iz toga se može zaključiti kako zdravstveni turizam nudi širok spektar turističkih sadržaja koje motiviraju ljude na dolazak kako bi unaprijedili zdravlje, odnosno poboljšali kvalitetu života. S druge strane zdravstvena komponenta turizma ima izravan utjecaj na zdravlje ljudi, stoga se zdravstveni turizam također može definirati kao „privremena promjena stalnog boravka ljudi i odlazak u povoljno klimatsko ili lječilišno mjesto radi zdravstvene preventive i rehabilitacije“¹⁶ Sukladno tome, zaključuje se kako zdravstveni turizam pruža turistu mogućnost rekreacije i odmora u povoljnim klimatskim i lječilišnim mjestima, koja imaju pozitivan utjecaj na zdravlje i kvalitetu života ljudi.

3.2. Tipovi zdravstvenog turizma

Zdravlje ne predstavlja samo izostanak bolesti nego se ono odnosi i na „fizičko, psihičko i društveno stanje blagostanja.“¹⁷ Zdravlje je složen pojam koji je potrebno detaljno analizirati, zbog čega su razvijeni različiti tipovi zdravstvenog turizma koji se prilagođavaju različitim potrebama turista. Neki od najvažnijih oblika zdravstvenog turizma su lječilišni, medicinski, rehabilitacijski te wellness i spa turizam. Posebni oblici zdravstvenog turizma razlikuju se u pružateljima zdravstvenih usluga koji su prikazani na slici broj 1.

Slika 1 Oblici zdravstvenog turizma i pružatelji zdravstveno-turističkih usluga

OBJEKTI UGOSTITELJSKE PONUDE		ZDRAVSTVENE USTANOVE	
Wellness ponuda (hoteli, toplice, centri)	Prirodna lječilišta		Klinike/ Bolnice
	Lječilišta	Specijalne bolnice	
Holistički wellness Medicinski wellness	Holistički wellness Medicinski wellness Lječilišni turizam	Medicinski wellness Lječilišni turizam	Medicinski turizam
Wellness usluge			
Lječilišne usluge			
			Medicinske usluge

Izvor: Institut za turizam : Nacionalni program– akcijski plan razvoja zdravstvenog turizma (2014.)Zagreb https://mint.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/150608_AP_%20Zdravstveni%20turizam.pdf, str 8

¹⁶ Čavlek, N., Vukonić, B. (2001.): Rječnik turizma, Masmedia, Zagreb, str 55

¹⁷ Svjetska zdravstvena organizacija, <https://www.who.int/> Pristupljeno (28.05.2024.)

Prema podacima prikazanim na slici vidljivo je kako se wellness turizam odvija u hotelima, toplicama i lječilišnim centrima, dok se medicinski i lječilišni turizam provodi u prirodnim lječilištima ili bolnicama. Samim tim se može zaključiti kako je wellness turizam više fokusiran na relaksaciju dok se lječilišni i medicinski oslanjaju na fizičko ozdravljenje posjetitelja koristeći prirodne ljekovite činitelje.

Wellness turizam obuhvaća kombinaciju dobrobiti kojima se podiže duhovno i tjelesno zdravlje pojedinca. Potreba za razvojem wellness turizma razvila se zbog užurbanog načina života, koji negativno utječe na integritet čovjeka te donosi brojne negativne posljedice na fizičko i psihičko zdravlje. Wellness turizam predstavlja kombinaciju dobrobiti za zdravlje i očuvanje blagostanja tijela, a definira se kao "putovanje s svrhom ostvarivanja ravnoteže i harmonije mentalnih, emocionalnih, fizičkih i duhovnih vrijednosti čovjeka."¹⁸ Moglo bi se reći kako je wellness turizam prvenstveno predodređen za opuštanje i relaksaciju te zahtjeva visoku razinu kvalitete usluge i turističkih aktivnosti poput masaža, saune bazena ili tretmana ljepote. Osim toga, obavlja i rekreacijsku uslugu u obliku fitnesa i drugih vrsta tjelovježbe. Wellness turizam odvija se u wellness centrima, specijaliziranim lječilištima i hotelima. Većina klasičnih hotela u sklopu svoje usluge nudi i različite wellness pakete koji uključuju plan prehrane, rekreacijske i fitness aktivnosti te aroma terapije i različite masaže. Posjetitelj samostalno može odabrati wellness uslugu i prilagoditi ju sukladno svojim potrebama.

Zbog različitih potreba turista razvijene su dvije alternative wellness turizma, odnosno holistički i medicinski wellness turizam. Holizam je pojam koji označava cjelinu, stoga se može zaključiti kako holistički wellness osigurava brže ozdravljenje tijela, uma i duha bolesnika. Holistički wellness ostvaruje se putem niza „opuštajućih masaža i tretmana uključujući i alternativne metode liječenja.“¹⁹ Dok se holistički wellness odnosi na cjelokupno blagostanje osobe, medicinski wellness isključivo se fokusira na kliničku i medicinsku skrb za prevenciju bolesti i zaštitu zdravlja pojedinca. Medicinski wellness „podrazumijeva organiziranu provedbu zdravstveno-preventivnih programa uz multidisciplinarni tim koji uključuje liječnika, nutricionista, kineziologa, psihologa,

¹⁸ Bartoluci, M., Čvlek, N.(2007.): Zdravstveno-preventivni rekreacijski programi u turizmu: Turizam i sport – razvojni aspekti, Školska knjiga, Zagreb, str 210

¹⁹ Ivandić N.,Kunst I.,Telišman-Košuta N.(2015.) : Planiranje razvoja zdravstveno-turističkih destinacija, Institut za turizam, Zagreb, str. 419.

fizioterapeuta te spa i wellness terapeuta²⁰ u svrhu prevencije bolesti te očuvanja zdravlja.

Zbog sve veće potražnje turista za opuštanjem i oslobađanjem stresa, sve veći broj hotela uključuje u svoju ponudu wellness i spa tretmane. Wellness turizam usko je vezan i uz spa turizam, koji uključuje opuštanje, relaksaciju te poboljšanje zdravlja kroz razne spa tretmane. Spa turizam se prvenstveno fokusira na poboljšanje zdravlja kroz korištenje mineralnih voda, mora ili blata. Spa zapravo predstavlja „lječilišno središte, odnosno mjesto posvećeno unaprjeđenju općeg blagostanja tijela“²¹ kroz različite usluge, poput hidroterapije, saune, tretmana lica i tijela te raznih vrsta masaža. Neki od najvažnijih elemenata koje spa pruža posjetiteljima su opuštanje, meditacija, zabava te pomlađivanje. Mnogi hoteli trude se izgraditi vrhunsku opremu za pružanje wellness usluga, koja uključuje saune, relaksacijske tuševe te hidromasažne bazene. Osim toga pružaju usluge korištenja teretane i fitness dvorane koje omogućuju turistima vježbanje i rekreaciju. Cilj je pružiti gostima obnovu tijela i duha, smanjenje stresa te poticanje cjelokupnog blagostanja.

Medicinski turizam predstavlja različite zdravstvene zahvate kojima pojedinac nastoji zaštititi i poboljšati svoje trenutno zdravstveno stanje. Samim time se može zaključiti kako je primarni motiv putovanja turista „korištenje pojedine medicinske usluge bilo da se radi o stomatološkim kirurškim ili rehabilitacijskim uslugama.“²² Medicinski zahvati provode se u specijaliziranim bolnicama, klinikama i poliklinikama te medicinskim ordinacijama, a zahtijevaju stručno i visokoobrazovano medicinsko osoblje. Usluge medicinskog turizma razlikuju se prema vrsti tretmana, tako postoje tretmani prema zdravstvenim uslugama i prema pružateljima usluga. Tako se medicinski turisti mogu odlučiti na tretman alternativnog liječenja, medicinski tretman ili wellness.

Razvoj medicinskog turizma može biti koristan zemljama koje ga primjenjuju, budući da omogućuju turistu kombinaciju turističkih i medicinskih usluga te na taj način obogaćuju destinaciju. Medicinski turizam doprinosi rješavanju problema sezonalnosti te potiče turizam u zemljama koje imaju nižu popunjenost smještajnih kapaciteta.

²⁰ ibid.

²¹ Spa. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024.. <https://enciklopedija.hr/clanak/spa> Pristupljeno (28.05.2024.)

²² Hrvatska turistička zajednica; Medicinski turizam-Međunarodni trendovi i perspektive, (2014.). Zagreb, str 5 dostupno na: <https://www.htz.hr/sites/default/files/2016-11/Medicinski-turizam-Međunarodni-trendovi-i-perspektive.pdf> Pristupljeno (29.05.2024.)

Rastući interes za medicinskim turizmom omogućio je zemljama unaprjeđenje medicinske opreme te razvoj različitih grana medicinskog turizma. Medicinski turizam nije fokusiran samo na poboljšanje zdravlja, nego i na poboljšanje fizičkog izgleda pojedinca, stoga uključuje i estetske operacije te dermatološke usluge. Ovo područje također uključuje kirurški turizam, onkološki i kardiovaskularni turizam, dentalnu skrb, spa i wellness tretmane kao i druge medicinske usluge koje se tiču ubrzanja oporavka pacijenata. Pružatelji usluga medicinskog turizma mogu biti javni i privatni te domaći i strani. Pacijenti se često odlučuju za privatne pružatelje usluga jer vjeruju da je kvaliteta takve usluge na višoj razini, osim toga često znaju putovati u druge zemlje radi manjih troškova medicinske skrbi.

Turisti u sve većoj mjeri odabiru strane destinacije kao rehabilitacijska odredišta što je dovelo do razvoja posebne podvrste medicinskog turizma, a to je rehabilitacijski turizam. Rehabilitacijski turizam je specijalizirani oblik medicinskog turizma koji se fokusira na postoperativni oporavak, fizioterapiju i oporavak od ozljeda ili kroničnih bolesti. Provodi se u specijaliziranim centrima ili klinikama s razvijenim rehabilitacijskim i wellness programima. Pacijenti često nakon zahtjevnih medicinskih zahvata odlaze u rehabilitacijske centre kako bi ubrzali svoj oporavak i poboljšali trenutno zdravstveno stanje. Rehabilitacija obuhvaća čitav niz aktivnosti koje doprinose ne samo tjelesnom, nego i psihičkom ozdravljenju pacijenata, poput fizioterapije, hidroterapije, radne terapije te programa za srčanu rehabilitaciju.

Lječilišni turizam je poseban oblik zdravstvenog turizma koji se fokusira na korištenje prirodnih ljekovitih izvora radi očuvanja i unaprjeđenja zdravlja te poboljšanja kvalitete života. Predstavlja svojevrsnu turističku aktivnost koja se provodi u prirodnim lječilištima usmjerenim na rehabilitaciju, oporavak i sprječavanje bolesti uz „stručnu primjenu prirodnih ljekovitih činitelja i postupaka fizikalne medicine i rehabilitacije.“²³ Lječilišni turizam usko je vezan uz balneoterapiju, odnosno „kupališno liječenje i rehabilitaciju mineralnim vodama i muljevima u prirodnim lječilištima, odnosno toplicama.“²⁴ Toplice ne predstavljaju samo prirodna lječilišta, nego su to i svojevrsni rehabilitacijski centri, koji osim liječenja pružaju mogućnosti rekreacije i aktivnog odmora. Osim u toplicama, lječilišni turizam također se može odvijati u specijaliziranim

²³ Kunst I, Tomljenović R., (2011.) : Uloga zdravstvenog turizma u podizanju konkurentnosti ruralnih područja RH, Institut za turizam, Zagreb, str 5

²⁴ Balneoterapija, Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. <https://enciklopedija.hr/clanak/balneoterapija> Pristupljeno (30.05.2024.)

bolnicama, koje se bave liječenjem različitih vrsta respiratornih, ortopedskih, kardiovaskularnih, dermatoloških i drugih bolesti. Lječilišni turizam u fokus stavlja obnavljanje psihofizičkih sposobnosti kroz stručno i kontrolirano korištenje prirodnih činitelja. Specifičnost lječilišnog turizma ogleda se kroz prirodne lječilišne činitelje koji su jedinstveni za svaku pojedinu zemlju, stoga se lječilišni turizam smatra nositeljem turističko-zdravstvene ponude u Hrvatskoj. Lječilišni turizam zahtijeva specijalizaciju destinacije kako bi u potpunosti iskoristila svoj potencijal i diferencirala se od konkurencije. Prirodni ljekoviti čimbenici koji se nalaze u kontinentalnom djelu zemlje donose Hrvatskoj značajnu konkurentsku prednost te stvaraju potencijal za daljnji razvoj zdravstvenog turizma u cjelini.

4. Povijesni pregled i aktualno stanje u Hrvatskoj

Prije nego se pojavio zdravstveni turizam, ali i turizam općenito, ljudi su tijekom povijesti putovali na određene lokacije i mjesta koja su im omogućavala poboljšanje zdravlja ili oporavak od bolesti. Sve napredne civilizacije su tijekom ljudske povijesti putovale, a ta putovanja bi imala zdravstvena ili rekreacijska obilježja. O povijesti zdravstvenog turizma i njegovim pretečama svjedoče brojna pronađena termalna kupališta, ljetnikovci, odmorišta te brojni zapisi.

4.1. Razvoj zdravstvenog turizma kroz povijest

Putovanja zbog zdravstvenih i lječilišnih razloga imaju dugu povijest, budući da su još drevne civilizacije poput Sumerana shvatile važnost i učinke mineralnih termalnih izvora i hramskih kupki. Upravo su Sumerani izgradili jedne od najstarijih termi i zdravstvenih kompleksa koji su uključivali i prve bazene na svijetu, prije nešto više od četiri tisuće godina. Naime, zdravstveni turizam općenito gledano spada u najstarije oblike turizma te u različitim zemljama ima različito značenje. „Terapije koje se danas koriste u lječilištima i toplicama, poput indijske Ayurvede, kineske i tajlandske medicine, koristile su se u drevnim civilizacijama još prije 5000-1000 godina prije Krista.“²⁵ Također, Rimljani su o vrućim kupeljima i saunama učili od starih Grka i samim time, izgradili neke od prvih termi i lječilišta u Europi.“²⁶ Rimljani su putem svojih termi proširili zdravstveni turizam diljem Europe, a brojna današnja izvorišta prirodne vode ili kupelji svoje porijeklo vuku upravo iz rimskog razdoblja. Što se pak tiče Grčke, oni su bili poznati po svojim putovanjima „do svetišta boga iscjeljenja Asklepija, za kojeg se vjerovalo da otkriva lijekove za različite bolesti.“²⁷ Ovo je svetište zapravo bilo mali prostor u Saronskom zaljevu, nazvan Epidaurija i danas se smatra rodnim mjestom medicinskog turizma kakav je danas poznat. Grci su tu brigu o tijelu te tjelesnom odgoju u funkciji zdravlja preuzeli od drevnih Perzijanaca, a izražena briga o tjelesnoj kulturi prvenstveno se održavala zbog učestalih ratova. Svoju fizičku spremu održavali su brojnim sportskim natjecanjima koja su često bila u čast bogova zaštitnika. Na tim sportskim natjecanjima poput onih u čast Pitije ili samih Olimpijskih igara prakticirana su masovna putovanja koja se danas podrazumijevaju kao turizam, a na tim natjecanjima bili bi organizirani i brojni oblici današnjeg zdravstvenog turizma

²⁵ Dujmović, M.(2014.), Kultura turizma, Sveučilište Jurja Dobrile, Pula., str. 130.

²⁶ Ibid.

²⁷ Ibid.

koji su služili natjecateljima, ali i navijačima da odmore i održe svoje tijelo zdravim. Što se pak tiče modernog oblika zdravstvenog turizma za njega su zaslužni Europljani, a prvenstveno Englezi koji su tijekom šesnaestog i sedamnaestog stoljeća razvili koncept modernog odmarališta. Naime, engleska elita onoga vremena uvidjela je kako morska voda te morski zrak imaju ljekovita svojstva te da pomažu u izlječenju raznih bolesti. Stoga se diljem carstva vrlo brzo proširio velik broj različitih lječilišnih gradova u koje bi odlazili oni koji su to sebi mogli priuštiti, a ubrzo se takvi primjeri šire i na ostatak Europe.

4.2. Razvoj zdravstvenog turizma u Hrvatskoj

Hrvatska je zemlja koja je iznimno bogata prirodnim ljekovitim činiteljima, prirodnim bogatstvima i ekološkim mogućnostima, kako u kontinentalnom dijelu tako i na priobalju te je upravo zbog bila pogodna za razvoj zdravstvenog turizma. Početak i preteče zdravstvenog turizma vidljivi su još iz vremena kada su hrvatskim prostorima vladali Rimljani, čija je kultura prakticirala brojna okupljanja na izvorima, vrelima te termama koje su izgradili i na brojim lokacijama u Hrvatskoj. Upravo iz tog razloga, kao najstarije toplice smatraju se one iz Varaždina koje su izgrađene u drugom stoljeću oko izvora tople mineralne vode. Naselje Aquae Iasae je ubrzo izraslo u jedno od važnijih termalnih lječilišta u Rimskom Carstvu, koje je zbog ljekovitosti vode i pogodnosti u liječenju ozljeda bilo idealno mjesto za legionare. Također, iz tog razdoblja treba istaknuti i terme Aquae Balissae, današnje Daruvarske toplice, koje uz termalni izvor imaju i nalazište ljekovitog blata. Po završetku Rimskog Carstva termalni izvori na ovim prostorima padaju u zaborav, a koristi ih isključivo lokalno stanovništvo. Međutim, do promjena dolazi kada neke od hrvatskih termalnih vrela opisuje 1784. godine francuski liječnik Baltazar Hacquet. Naime, tijekom svog boravka kao službenik u Austro-Ugarskoj, opisuje različite pojave iz tradicionalnog života južnoslavenskoga pučanstva Monarhije, a ujedno govori i o vrelima za koje ističe „kako se koriste već desetljećima te da je njihova ljekovitost odavno poznata hrvatskome puku.“²⁸ Prvi oblici turizma na području Hrvatske javljaju se nakon kratke vladavine Napoleona, a obilježeni su boravkom u lječilištima, a ne boravkom i kupanjem u moru. Prva faza istinskog razvoja turizma javlja se polovicom 19. stoljeća kada se počinju razvijati lječilišta, osobito ona na izvorima tople mineralne vode. Daruvar je predvodio listu hrvatskih termalnih kupališta koja se pretvaraju u organizirana termalna vrela i

²⁸ Vukonić, B.(2005.), Povijest hrvatskog turizma, Prometej, Zagreb,., str. 25

lječilišna središta europskoga ugleda. „, Antunova kupka izgrađena u Daruvaru 1772. godine i Ivanova kupka iz 1810. godine predstavljaju preteče u povijesti zdravstvenog turizma u Hrvatskoj.“²⁹ Također, takav razvoj omogućio je i dolazak stranih posjetitelja pa se ubrzo polovicom 19. stoljeća uvodi evidencija dolazaka posjetitelja, a negdje se već pojavljuje i riječ turist.

Nadalje, na području Hrvatske otvoreno je i prvo turističko društvo u Europi pod nazivom Higijeničarsko društvo, sa sjedištem na Hvaru. Ono je osnovao 15. svibnja 1868. godine te za većinu povjesničara ono označava početak i pojavu turizma kakvog danas poznajemo. Predsjednik Društva bio je hvarski biskup, dr. Juraj Duboković koji je upravljao društvom zajedno s odborom. Odbor Društva se sastojao od 9 osoba iz javnog života grada Hvara. Higijeničko društvo osnovano je kao dioničko društvo, a vlasnici dionica bili su mnogi Hvarani, ali i osobe iz gotovo svih većih gradova Hrvatske. Dionice je posjedovao i Austrijski Lloyd, parobrodsko društvo iz Trsta te nekoliko gradskih uprava austrijskih gradova poput Beča, Graza, Klagenfurta i Linza. U Pravilniku Društva nalazila se točno određena koncepcija budućeg razvoja turizma na Hvaru. Za razliku od drugih europskih zemalja koje su svoj turistički identitet krojile na povijesno-arheološkoj baštini ili zabavno-modernom tipu turizma, Hvarani su svoju turističku budućnost vidjeli u promicanju ljekovite i blagotvorne klime. Time su utemeljili novi model takozvanog zdravstvenog turizma.³⁰

Krajem 19. stoljeća počinje se razvijati turizam i u ostalim gradovima na Jadranu, u čemu glavnu ulogu ima Opatija koja se na inicijativu austrijskog liječnika Leopolda Schröttera pretvara u oazu klimatskog lječilišta, popraćenog hotelom Kvarner. „U sezoni 1883-1884, Opatija je imala 1 412 posjetitelja, čime se ta sezona smatra početkom modernog turizma u Opatiji.“³¹ Za razliku od današnjeg vremena broj posjetitelja se u ono vrijeme uglavnom bilježio zimi upravo iz tih razloga što su se more i morski izvori koristili kao lječilišta. Također, Opatija je proglašena prvim morskim klimatskim lječilištem na Jadranu te dobiva posebno izabrano lječilišno povjerenstvo, a imala je i zimsku i ljetnu sezonu. Nedugo nakon Opatije i hotela Kvarner te njihovih uspjeha gradi se i hotel na Hvaru, „Carica Elizabeta koji raspolaže s 26 soba i 35 postelja, kupaonicama, blagovaonicom, kavanom i čitaonicom.“³² Nadalje „, posebnim

²⁹ Ibid. str. 27.

³⁰ Ibid. str. 25-29.str.

³¹ Ibid.

³² Ibid.

Zemaljskim zakonom iz 1892. godine klimatskim lječilištima proglašeni su i Crikvenica te Veliki i Mali Lošinj.³³ Crikvenica, 1895. godine dobiva svoj hotel Therapiju, kao odraz želje da lječilišni turizam postane jedan od najvažnijih načina turističkog života i razvoja mjesta kroz prihode, koje bi imali od posjetitelja koji bi dolazili tijekom cijele godine. Do početka Prvog svjetskog rata Crikvenica i Opatija prerastaju u najveća turistička odredišta ne samo u Hrvatskoj nego i u cijelom Austro-Ugarskom Carstvu, pa je tako Opatiju početkom drugog desetljeća dvadesetog stoljeća posjetilo 32 000 posjetitelja, s ostvarenih više od pola milijuna noćenja. Među događaje značajne za zdravstveni turizam, ali i za turizam uopće treba spomenuti i „otvaranje lječilišnog zavoda Thermotherapio, 1. svibnja 1905. godine kao "ljekovitog kupališta jodne, sumporne i mrzle vode" koji je tijekom godine imao prosječno 16 gostiju dnevno.“³⁴

Između dva svjetska rata hrvatski turizam doživljava potpunu afirmaciju te ostvaruje najveći rast. Turističke posjete počinju bilježiti i mnoga manja mjesta, osobito na jadranskoj obali. Pa se tako u Kaštel Lukšiću se 1925. godine otvara Klimatsko lječilište i kupalište za odmor i oporavak željezničara. Pag i Novalja također su proglašeni klimatskim mjestima. Dubrovnik se pretvara u središte prvo lječilišnog, a zatim i kupališnog turizma te ostvaruje velik broj dolazaka i noćenja. Što se kontinentalnog dijela tiče „osim toplica u Topuskom i Lipiku najviše do izražaja dolaze Varaždinske, Stubničke, Krapinske te Tuheljske Toplice gdje su postavljeni dodatni izvori tople vode, a imale su i dva otvorena bazena iznad mineralnih izvora.“³⁵ Također, treba istaknuti i Zajednicu zdravstvenoga turizma Hrvatske koja je osnovana 1995. godine od strane Hrvatske gospodarske komore, a koja ima za zadaću pružanje pomoći i podrške u razvoju samog zdravstvenog turizma u Hrvatskoj. Njezini članovi uglavnom su bile specijalne bolnice, prirodna lječilišta te ostale toplice i lječilišta. Zajednica se 2004. godine podijelila u dvije skupine, na grupu u koju spadaju specijalne bolnice i lječilišta te grupu wellness centara.

4.3. Trenutna situacija zdravstvenog turizma u Hrvatskoj

Ponuda zdravstvenog turizma u Hrvatskoj danas obuhvaća skup pružatelja usluga wellnessa, lječilišnog i medicinskog turizma u sferi privatnog i javnog sektora. „Gotovo

³³ Ibid.

³⁴ Ibid. str. 87

³⁵ Afrić Rakitovac K., Urošević N., (2022.): Održivi razvoj kontinentalne Hrvatske putem revitalizacije kulturne i turističke baštine povijesnih lječilišta, Zbornik Održivost kulturne baštine, HAZU, Zagreb, str. 411.

cjelokupna ponuda wellnessa, manji broj toplica i značajan dio ponude medicinskog turizma pretežito je u privatnome vlasništvu, predstavljajući tržišno orijentirano malo i srednje poduzetništvo.³⁶ Specijalne bolnice, lječilišta i veliki bolnički sustavi koji su svojom veličinom i koncentracijom stručnog znanja ključni činitelji vjerodostojnosti i prepoznatljivosti zdravstveno-turističke ponude Hrvatske, dio su sustava javnoga zdravstva te su maksimalno usmjereni na korisnike državnog zavoda za zdravstveno osiguranje. Ono što je važno za istaknuti je da su današnji korisnici usluga zdravstvenog turizma uglavnom starije osobe koje odlaze na oporavak ili na liječenje u neku od zdravstvenih ustanova, a u koju su upućene od strane Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje. Zdravstveni turizam u Hrvatskoj nije dovoljno promoviran niti ga većina ljudi prepoznaje. Naime, velik broj stanovništva neke oblike zdravstvenog turizma zamjenjuje ili poistovjećuje s rehabilitacijskim postoperativnim oporavcima ili lječilišnim potrebama na koje se odlazi uz pomoć doktorske uputnice.

Što se same ponude zdravstvenog turizma tiče ona obuhvaća čitavu zemlju, ali pojačana je koncentracija u Primorskoj i sjeverno-zapadnoj Hrvatskoj, posebno na dijelu Kvarnera, u Istri, županijama Sjeverne Hrvatske te na području Zagreba dok je kontinentalni dio dosta zapostavljen ali se nacionalnim planom nastoji potaknuti porast i na tom području.

Tablica 1- Pružatelji usluga zdravstvenog turizma u Hrvatskoj

Wellness ponuda- Hoteli, toplice	80 hotela s wellness sadržajima Toplice: terme Tuhelj, terme Jezerčica, terme Sveti Martin, toplice Lešće
Prirodna lječilišta- lječilišta	Lječilište Topusko, Top terme Topusko, Bizovačke toplice, Veli Lošinj, Istarske toplice
Prirodna lječilišta- specijalne bolnice	Varaždinske toplice, Stubičke, Krapinske, Daruvarske, Lipik, Naftalan(Ivanić Grad), Thalassoterapija Opatija, Thalassoterapija Crikvenica, Biokovka Makarska
Klinike i bolnice	Javne zdravstvene ustanove- klinički bolnički centri, kliničke bolnice, klinike, opće bolnice, poliklinike

³⁶ Akcijski plan razvoja zdravstvenog turizma, Ministarstvo turizma, Zagreb, 2014. str.11, Dostupno na: https://mint.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/150608_AP_%20Zdravstveni%20turizam.pdf

Privatne zdravstvene ustanove- preko 800 subjekata, značajniji: SB Akronim, SB Dr. Nemeč, SB sv. Katarina

Izvor: Obrada autora prema: Ministarstvo zdravlja RH, i HTZ, brošura wellness Hrvatska (www.business.croatia.hr, 1.6.2024)

U tablici 1 vidljivi su svi smještajni objekti koji pružaju neku od usluga zdravstvenog turizma, a treba istaknuti je da ova ponuda prema njihovim prihodima smješta Hrvatsku izvan top deset destinacija zdravstvenog turizma u Europi, gdje većinom zemlje koje okružuju Hrvatsku imaju primat u ovom sektoru turizma.

Što se pak tiče motivacije turista za dolazak u Hrvatsku, to su i dalje sunce i more kao glavni turistički proizvod koji se pruža. More na dolazak u destinacije Jadranske Hrvatske motivira više od 80% gostiju, a većinu ostalih motiva zauzimaju posjeti netaknutoj prirodi te obilazak gradova. Također, gastronomska ponuda te različiti festivali i manifestacije privlače sve veći broj posjetitelja, a naročito iz stranih zemalja. Što se pak tiče zdravstvenog turizma, on se ne nalazi ni u top deset glavnih motiva za dolazak na Jadranski dio Hrvatske, dok se u Kontinentalnoj Hrvatskoj nalazi na devetom mjestu motiva posjeta (tablica 2).

Tablica 2- Motivi dolaska u Hrvatsku

Rang	Jadranska Hrvatska	Udio u %	Rang	Kontinentalna Hrvatska	Udio u %
1.	More	83,2	1.	Gradovi	23,1
2.	Priroda	63,1	2.	Posao	22,0
3.	Gradovi	19,0	3.	Priroda	20,0
4.	Gastronomija	18,5	4.	Posjet rodbini i prijateljima	14,3
5.	Touring	11,4	5.	Kultura i umjetnost	13,4
6.	Zabava i festivali	9,0	6.	Touring	12,9
7.	Kultura i umjetnost	8,8	7.	Gastronomija	11,0
8.	Manifestacije	8,4	8.	Wellness/toplice	9,1
9.	Sport i rekreacija	8,0	9.	Zdravstveni razlozi	7,9
10.	Selo/ruralni turizam	4,6	10.	Selo/ruralni turizam	7,8

Izvor: TOMAS Ljeto 2023., Institut za turizam, Zagreb, 2023., str. 33, [TOMAS-Hrvatska-2022-23-FIN.pdf](#) (pristupljeno 1.6.2024.)

Što se tiče motiva za odabir neke od usluge zdravstvenog turizma, oni su uglavnom, kao što je već spomenuto zbog zdravstvenih razloga, gdje čak dvije trećine korisnika odlazi upravo iz tih razloga. Što se tiče ostalih motiva to su uglavnom relaksacija, fizikalna terapija, stomatološki pregledi ili njega tijela. „Najviše stanovnika Hrvatske na putovanja motivirana zdravljem odlazi unutar države, a manje u inozemstvo, najviše putovanja turista ovog oblika putovanja je uključivalo 1-3 noćenja unutar Hrvatske, dok je kod putovanja u inozemstvo najviše putovanja uključivalo 4 i više noćenja.“³⁷

Što se konkretne wellness ponude u Hrvatskoj tiče uglavnom dominiraju hotelski wellness centri, koji su postali neizostavan sadržaj hotela viših kategorija (4* i 5*). Oko 60 wellness centara nalazi se na Jadranu, što ujedno čini i najveći dio hotelske wellness ponude. Njihova ponuda uključuje tipične wellness sadržaje poput masaža, tretmana ljepote, sauna, fitnesa i bazena koji su u takvim centrima na Jadranu „u najvećoj mjeri punjeni morskom, termalnom ili ljekovitom vodom. Usluge se tipično kombiniraju i nude u sklopu brojnih tematskih paketa poput detoxa, programa mršavljenja i slično.“³⁸ U wellness ponudu spadaju i razni wellness paketi u kojima se kombiniraju usluge wellness centra s režimima prehrane, vježbanja, aroma terapije i slično. Nadalje, „uz hotele, manji broj topličkih kompleksa također je u značajnoj mjeri orijentiran na ponudu wellness sadržaja. Riječ je o toplicama koje su izvan sustava HZZO-a i koje se nalaze u kontinentalnom dijelu zemlje.“³⁹ Na hrvatskom tržištu wellness ponude i dalje ima jako malo gostiju koji putuju isključivo motivirani wellnessom. „Postojeća razina uređenja, kvalitete opreme, sadržajnost programa i kvaliteta usluge u wellnessima pretežito su na visokoj razini.“⁴⁰ U tom smislu se može reći da je hrvatska wellness ponuda međunarodno konkurentna. Postoje i nedostaci vezani uz ovaj oblik turizma, koji ga na taj način čine manje konkurentnim. Riječ je o tome da izostaje regulativa koja se odnosi na medicinsku osposobljenost osoblja u

³⁷ TOMAS Ljeto 2023., Institut za turizam, Zagreb, 2023., str. 33, [TOMAS-Hrvatska-2022-23-FIN.pdf](#) (pristupljeno: 1.6.2024.)

³⁸ Akcijski plan razvoja zdravstvenog turizma, op. cit., str. 12

³⁹ Akcijski plan razvoja zdravstvenog turizma, Ministarstvo turizma, preuzeto sa <http://www.mint.hr> (1.6.2024.)

⁴⁰ Akcijski plan razvoja zdravstvenog turizma, op. cit., str. 12

wellnessu te je „, potrebno usavršavanje verbalne i neverbalne komunikacije i općenito pristupa zahtjevnom gostu u hotelima s 5*.“⁴¹

Velike javne medicinske ustanove, poput kliničkih bolničkih centara, općih bolnica ili poliklinika, u ovome trenutku ne pokazuju interes za medicinskim turizmom. Drugim riječima, medicinski turizam u Hrvatskoj moguće je u ovome trenutku poistovjetiti ponajviše s ponudom rastućeg broja specijaliziranih privatnih zdravstvenih ustanova. Radi se uglavnom o srednjim i manjim ordinacijama specijaliziranim u najvećoj mjeri za stomatologiju, plastičnu kirurgiju i dermatologiju, oftalmologiju, ortopediju, fizikalnu medicinu ili rehabilitaciju. Ono što postoji od ponude medicinskog turizma u Hrvatskoj, uglavnom postoji zbog velikih pojedinačnih napora privatnih ordinacija i klinika. Može se reći kako je ponuda medicinskog turizma gledajući na razini zemlje u cjelini još uvijek nedovoljno diversificirana, relativno neorganizirana te slabo prepoznatljiva. Također, postoje i veliki problemi u promociji same ponude zbog neorganiziranosti prodajne mreže.

Što se lječilišne ponude tiče ona „obuhvaća medicinsku rehabilitaciju temeljenu na korištenju prirodnih ljekovitih činitelja te sadržaje i usluge specijalnih bolnica i manjeg broja lječilišta.“⁴² Ovaj oblik zdravstvenog turizma ima dugu tradiciju u Hrvatskoj, zbog toga što Hrvatska raspolaže velikim brojem kvalitetnih i očuvanih prirodnih ljekovitih činitelja u rasponu od termalnih do talasoterapijskih, budući kako svoje početke vežu još iz doba Rimljana. Većina specijalnih bolnica i lječilišta nalazi se u kontinentalnom dijelu zemlje te koristi termalne izvore i mineralna ulja u svojim tretmanima, dok oni smješteni na jadranskoj obali koriste blagodatni ljekovitog blata, mora, zraka i klime. Radi se o ustanovama specijaliziranim za rehabilitaciju nakon širokog spektra oboljenja poput kardiovaskularne, respiratorne, ortopedske i dr. bolesti, za suzbijanje rizičnih činitelja poput pretilosti ili pušenja i liječenje ozljeda sportaša.

4.4. Nacionalni plan zdravstvenog turizma do 2027.g.

Strategija razvoja održivog turizma je akt strateškog planiranja hrvatskog turizma za razdoblje do 2030. godine, a jedan od glavnih programa je poticanje razvoja zdravstvenog turizma u okviru održivog razvoja. Dakle zdravstveni turizam nastojati će se razvijati temeljen na potencijalima, kao što su prirodni resursi, kvalitetni objekti

⁴¹ Ibid. str. 13

⁴² Ibid.

zdravstvenog turizma, stručno osoblje, raznolikost prirodnog bogatstva, ekološka kvaliteta prostora, prirodni ljekoviti čimbenici i zdrava prehrana. Nacionalni plan za razvoj zdravstvenog turizma zalaže se da sama ponuda bude uvjetovana brigom za okoliš, odnosno da se smanji pritisak na okoliš i da se spriječi masovnost koja uništava prirodna dobra kroz korištenje prirodnih ljekovitih činitelja u tretmanima i prehrani, korištenju prirodnih materijala te kroz održivo upravljanje cijelim objektom i destinacijom.

Prema Nacionalnoj strategiji održivog turizma do 2030. ključne izazove u zdravstvenom turizmu obilježava nedostatak kvalitetne ponude u zdravstvenoj infrastrukturi, poteškoće u domaćem zdravstvenom sustavu te nedostatak investicija i nedovoljno usklađen razvoj među važnim dionicima. S obzirom na to da se radi o strateškom turističkom proizvodu s „iznimnim potencijalom za suzbijanje sezonske ovisnosti, podizanje dodane vrijednosti i napredak kontinentalnog turizma, posebna pažnja usmjerena je na razvoj ovog segmenta i uspješno usklađivanje svih ključnih elemenata.“⁴³ Dakle, iako Hrvatska ima izuzetne potencijale za razvoj elitnog zdravstvenog turizma i dalje nema kapacitete, kvalitetnu ponudu te radnu snagu koja bi mogla podići zdravstveni turizam na višu razinu. Nacionalni plan donosi nekoliko bitnih odrednica koje se tiču zdravstvenog turizma. Prva i svakako jedna od najvažnijih je da će se razvoj zdravstvenog turizma temeljiti „na unaprjeđenju ponude lječilišnog i wellness turizma i to kroz razvoj termalnih rivijera u kontinentalnom dijelu RH te kroz unaprjeđenje kvalitete klimatsko–zračnih termi i talasoterapije na obali s unaprijeđenim i visoko razvijenim lancima vrijednosti.“⁴⁴ Nadalje, nastoji se daljnje razvijati i proširiti proizvode wellness turizma na način da se ta dodatna wellness ponuda isključi iz tradicionalnih zdravstvenih ustanova poput termalnih lječilišta ili specijalnih bolnica. Dakle, nastoji se otvoriti nove wellness ustanove koje će pružati različite preventivne wellness programe poput pomlađivanja, dok bi sam wellness centar trebao biti popraćen ugostiteljskim, zabavnim, sportskim i rekreativnim sadržajima, a sve u svrhu privlačenja većeg broja posjetitelja. Uz to nacionalnim planom nastoji se poticati i gradnja novih „smještajnih kapaciteta postojećih termalnih lječilišta i specijalnih bolnica u manje razvijenim turističkim područjima te podizanje kvalitete postojećih

⁴³ Ministarstvo turizma i sporta Republike Hrvatske, Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine, Zagreb, 2022., dostupno na:

https://mint.gov.hr/UserDocsImages/2022_dokumenti/003_220721_Strategija_ROT_nacrt.pdf. pristupljeno.2.6.2024.

⁴⁴ Ibid.

smještajnih kapaciteta termalnih lječilišta i specijalnih bolnica na području cijele Republike Hrvatske.⁴⁵ Budući da većina svjetskih stručnjaka smatra kako će principi održivosti te industrija zdravlja obilježiti sljedeća desetljeća turističke ponude te će zdravstveni turizam biti jedan od ključnih turističkih proizvoda, upravo iz tih razloga i Hrvatska nastoji povećati i proširiti svoju ponudu zdravstvenog turizma. Putem njega nastoji potaknuti i razvoj nerazvijenih, prvenstveno kontinentalnih, županija. Naime, nastoji se razvijati zdravstveni turizam u kontinentalnom dijelu Hrvatske kako bi pridonio ravnomjernijem regionalnom turističkom razvoju, budući da se na obali i dalje žele oslanjati na blagotvorne učinke mora i klime, a na ovaj način mogu stvoriti posebnu i prepoznatljivu ponudu kontinentalnog dijela zemlje. Dakle, zdravstveni turizam prepoznat je kao pokretač razvoja, „posebno kroz mjere poput poticanja razvoja visokovrijednih turističkih proizvoda putem javne turističke infrastrukture te podrške poduzetničkim ulaganjima u održivi turizam.“⁴⁶ Ovakvim mjerama nastoji se potaknuti i unaprijediti konkurentnost zdravstvenog turizma u Hrvatskoj, a sve sa ciljem da se stvore preduvjeti za destinacije koje pružaju cjelogodišnju turističku uslugu te koje imaju znatan broj posjetitelja tijekom cijele godine. Zdravstveni turizam potaknut prvenstveno nizom društvenih promjena, poput sve izraženijeg starenja europskog stanovništva, doživjet će brzi rast u idućem desetljeću. Stoga se zdravstveni turizam, sa svojim proizvodima i uslugama, „smatra ključnim oblikom turizma budućnosti“⁴⁷, koji pruža visoku dodanu vrijednost, omogućava cjelogodišnje poslovanje te se u potpunosti usklađuje s trendovima i potrebama turističkog tržišta.

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ Ibid.

5. Potencijal razvoja zdravstvenog turizma u Osječko-baranjskoj županiji

Osječko-baranjska županija sa svojim najvećim i središnjim gradom Osijekom predstavlja jednu od najvažnijih kontinentalnih županija u zemlji. Upravo zbog toga, nastoji se što bolje i brže razvijati, a jedan od načina za to je upravo ulaganje u turizam. U ovom dijelu rada govorit će se više o Osječko-baranjskoj županiji, njenom turizmu te će se analizirati ponuda zdravstvenog turizma, njeno sadašnje stanje te daljnji potencijal razvoja u ovoj županiji.

5.1. Turizam Osječko-baranjske županije

Osječko-baranjska županija ima sve predispozicije za razvoj turizma. Zbog svojih prirodnih, kulturno-povijesnih i geografskih obilježja, bogate gastronomske ponude te ponude kulturnih, sportskih i zabavnih manifestacija, ima sve što je potrebno kako bi postala pravi turistički biser kontinentalnog dijela Hrvatske. Iako još uvijek nije tradicionalno turističko središte niti su turisti upoznati s onime što ova županija zapravo nudi, ova županija nastoji što više potaknuti turističke aktivnosti prvenstveno radi bolje gospodarske razvijenosti te zadržavanja stanovništva u svojim ruralnim područjima. Ova županija kao zapravo i svaka druga slavonska županija zbog nedostatka poslova i budućnosti za mlado stanovništvo, susreće se sa sve većom migracijom svog stanovništva. Povijest turizma na području Osječko-baranjske županije seže od 17. stoljeća „kada su feudalna vlastelinstva na području županije bila domaćini elitnog turizma posebice u sezoni lova i to na području beljskog vlastelinstva obitelji Habsburg, valpovačkog vlastelinstva obitelji Pejačević te Biskupijskog vlastelinstva u Đakovu.“⁴⁸ Najznačajniji turistički resursi županije velikim se dijelom „još uvijek nisu počeli koristiti u ozbiljnije turističke svrhe i njihovi posjetoci su uglavnom organizirane školske grupe.“⁴⁹

Što se tiče turističkih resursa u županiji postoje mnogi koji se mogu izdvojiti te koji ovu regiju čine jedinstvenim iskustvom. To su na prvom mjestu veći gradovi koji prvenstveno vlastitim naporima pokušavaju potaknuti turizam. To je svakako Osijek kao administrativno i kulturno središte županije, koji obiluje brojnim kulturno-povijesnim spomenicima te ima vodeću turističku ponudu. Jedan od najpoznatijih simbola grada

⁴⁸ Jukić, Z.(2008.): Turizam na području Osječko-baranjske županije - povijesni pregled, Osijek. Državni arhiv u Osijeku, str.132.

⁴⁹ Osječko-baranjska županija (2017.), Master plan Osječko-baranjske županije, Osijek,2017.g. dostupno na: [master_plan_turizma_obz.pdf](#) , pristupljeno 5.6.2024.

svakako je Tvrđa, barokni dio grada izgrađen još u 18. stoljeću. Od 2005. godine Tvrđa se nalazi na popisu potencijalnih dobara za uvrštenje na UNESCO-ov popis zaštićene svjetske baštine, što dovoljno govori kakav potencijal za razvoj kulturnog turizma posjeduje grad Osijek. Nadalje, u gradu je moguće vidjeti brojne renesansne ili barokne građevine, ali i muzeje i brojne manifestacije. Naime, grad je poznat po svojim brojnim sportskim, zabavnim i kulturnim manifestacijama, koje se pretvaraju u tradicionalne događaje poput Pannonian Challengea, Osječkog ljeta mladih, Osječkog ljeta kulture, Večeri vina i umjetnosti, Osječkog sajma antikviteta, Adventa u gradu te mnogih drugih. Zatim Đakovo, koje pruža turistima kulturne i povijesne znamenitosti te brojne zaštićene spomenike kulture, poput Katedrale Sv. Petra, Biskupskog dvora, Crkve Svih Svetih, Crkve preobraženja Gospodnjeg, 4 kasnobarokne kanoničke kurije i drugih. Treba istaknuti da je Đakovo kulturno-povijesno središte županije te je kao nadbiskupijsko središte bogato brojnim crkvama, a nad tim prostorom dominira i najviša točka grada, katedrala sv. Petra. Grad je prepoznat i kao mjesto čuvanja lokalne tradicije i običaja koje njeguju održavanjem raznih manifestacija, poput Đakovačkih vezova te Đakovačkih bušara. Ipak najpoznatiji dio grada je svakako državna ergela lipicanaca osnovana davne 1506. godine te se smatra jednom od najstarijih u Europi. Sam kompleks je „2015. godine upisan u registar kulturnih dobara Hrvatske“⁵⁰, a posjeduje potencijal i za daljnji razvoj. Jedan od značajnijih prirodnih resursa u županiji je Kopački rit. Park prirode Kopački rit jedno je od najbolje očuvanih poplavnih područja u Europi. Karakterizira ga iznimna ljepota krajobraza i jedinstvena biološka raznolikost. „Park prirode obuhvaća ukupno 231 km², a na površini od 71 km² nalazi se posebni zoološki rezervat zbog bogatstva životinjskog svijeta. Od 1967. godine Kopački rit je zaštićena prirodna baština priznata u međunarodnim okvirima. 1986. godine uvršten je na Popis važnih ornitoloških područja Europe.“⁵¹ U okviru ruralnog turizma na području ove županije moguć je razvoj nekih specifičnih oblika turizma: lovni, ribolovni, agroturizam, izletnički, cikloturizam, enofilski, turizam promatranja ptica. Brojni su turistički potencijali ruralnog područja Osječko-baranjske županije poput Kopačkog rita, vinske ceste, etno-sela Karanac, Eko-centra Zlatna greda, Muzeja Čaplja u Kopačevu, baranjske pustare Sokolovac te Bizovačkih toplica o čemu će se više reći u nastavku rada.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Mrvica-Madžarac, S. (2020.), Turističko tržište Osječko-baranjske županije, Vukovar, str 208.

5.2. Analiza tržišta zdravstvenog turizma Osječko-baranjske županije

Što se tiče tržišta zdravstvenog turizma Osječko-baranjske županije, njegova glavna karakteristika je sezonalnost, kao uostalom i turističke ponude u županiji općenito. Glavni dio turističke sezone je „između svibnja i rujna kada se ostvaruje 47,6% noćenja.“⁵² Travanj, listopad i studeni još su u okvirima solidnog rezultata, a sezona gotovo potpuno miruje tijekom zime kada se ostvaruju minimalni dolasci u svrhu zdravstvenog turizma. Od ukupnog broja posjetitelja i ostvarenog noćenja Bizovac ostvaruje gotovo polovicu svih dolazaka te predstavlja najvažniji proizvod zdravstvene ponude ove županije. Nadalje, prosječan broj noćenja korisnika zdravstvenog turizma iznosi najdulje pet dana, pri čemu se i u ovoj kategoriji Bizovac izdvaja kao mjesto s najduljim brojem noćenja po osobi. Što se tiče posjetitelja ustanova zdravstvenog turizma, tu se uglavnom radi o stranim posjetiteljima koji dolaze najviše iz emitivnih zemalja poput Njemačke, Austrije, Slovenije, BiH te Srbije. Što se pak tiče hrvatskih posjetitelja kao što je već naglašeno ranije u radu, većinom se radi o osobama koje putem HZZO-a ostvaruju prava na korištenja usluga zdravstvene ponude županije. Tako „za razdoblje od 2015. u Bizovačkim Toplicama uglavnom dominiraju noćenja preko HZZO-a koja na godišnjoj razini čine 53% ukupnog broja noćenja.“⁵³ Nadalje, master planom Osječko-baranjske županije za razdoblje od 2017. godine se predlaže dodatno proširiti i povećati ponuda zdravstvenog turizma, koji se vidi kao prilika za ostvarivanje većih i značajnijih turističkih dolazaka. Također, treba istaknuti kako u županiji ne postoje standardi statističkog praćenja zdravstvenog turizma te se na osnovu toga ne mogu prikazati konkretniji statistički podaci.

5.3. Ponuda zdravstvenog turizma u Osječko-baranjskoj županiji

Zdravstveni turizam Osječko-baranjske županije temelji se na ponudi medicinskih i ostalih usluga koje svojom kvalitetom, stručnim i educiranim osobljem te cijenom mogu konkurirati europskim turističkim zdravstvenim destinacijama. Ono što svakako treba istaknuti je da sve ustanove zdravstvenog turizma na području županije djeluju i udružene su u „klaster Pannonian Health koji egzistira od 2018. godine, a primarni cilj usmjeren je na razvoj i promociju grada Osijeka i Osječko-baranjske županije kao nove

⁵² Osječko-baranjska županija, Master plan Osječko-baranjske županije, Osijek, 2017.g. dostupno na: [master plan turizma obz.pdf](#), pristupljeno (5.6.2024.)

⁵³ Ibid.

destinacije zdravstvenog turizma na karti Europe.⁵⁴ Na području Osječko-baranjske županije djeluje jedanaest privatnih poliklinika i ordinacija koje pružaju medicinske usluge, usluge estetske kirurgije te široku lepezu stomatoloških usluga. Nadalje, na području županije djeluje pet pružatelja usluga wellness turizma koji posjetiteljima zdravstveno-turističkih usluga nude holističke programe, wellness tretmane/programe, masaže, učenje o zdravom životu. Svakako vodeću ulogu ima lječilište Bizovačke toplice, koje svojom dugom tradicijom i termalnim izvorom već dugi niz godina pruža usluge iz područja fizikalne medicine, rehabilitacije, lječilišnih usluga i u novije vrijeme robotske neurorehabilitacije. Bizovačke toplice osnovane su 1970. godine, kada je INA u potrazi za plinom naišla na područje s termo mineralnim izvorom izrazito visoke temperature i mineralizacije. Bizovačke toplice imaju izvore s „hipertermalnom mineralnom vodom (96 °C), bogatom natrijem, kalijem, litijem, magnezijem, jodom, stroncijem, barijem i klorom.“⁵⁵ Tablicom 3 bit će prikazani svi oblici i pružatelji usluga zdravstvenog turizma na području Osječko-baranjske županije.

Tablica 3 Pružatelji usluga zdravstvenog turizma

Pružatelj usluge:	Oblik zdravstvenog turizma	Usluge
Poliklinika Lege Artis	Medicinski turizam	Ortopedijska, estetska, opća i laserska kirurgija
Poliklinika Slavonija	Medicinski turizam	Radiološka i laboratorijska dijagnostika, barokomorna, estetska kirurgija
Poliklinika Rosso	Medicinski turizam	Estetska, plastična kirurgija,
Poliklinika Novoselec	Medicinski turizam	Fizikalna i manualna terapija, medicinska gimnastika
Poliklinika Osijek	Medicinski turizam	Neurološki pregledi, oftamologija
Poliklinika Sunce	Medicinski turizam	Estetski zahvati, mali operativni zahvati
Oftamološka poliklinika dr. Balog	Medicinski turizam	Oftamološka kirurgija
Centar zdravlja Organicos	Wellness	Holistički „tijelo-um-duh“ program, program o zdravoj prehrani

⁵⁴ Ivanković, D, Rebuš, S. i dr.(2023.): Ponuda zdravstvenog turizma u Osječko-baranjskoj županiji, Zagreb: Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str.92.

⁵⁵ Bizovačke toplice. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. Pristupljeno 6.6.2024. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/bizovacke-toplice>

Dental centar Čes	Medicinski turizam	Protetika, stomatologija
Ordinacija dentalne medicine Đukić	Medicinski turizam	Estetka dentalna medicina
Ordinacija dentalne medicine Siber	Medicinski turizam	Paradontologija
Park prirode Kopački rit	Wellness	Holistički wellness, obiteljski spa centri
Fizioterapeutske usluge masaža Physio AT	Wellness	Medicinski wellnes, masaže, tretmani tijela
Fizioterapeutske usluge masaža Studio vitalis	Wellness	Mašaže, elektroterapije
Eccentric centar za dijagnostiku	Wellness	Holistički programi
Lječilište Bizovačke toplice	Lječilišni turizam	Medicinska rehabilitacija, fizikalna terapija, lječilišne usluge
Specijalistička dermatološka ordinacija Dr. Ageel	Medicinski turizam	Dermatološka kirurgija

Izvor: Ivanković, D, Rebuš, S. i dr., Ponuda zdravstvenog turizma u Osječko-baranjskoj županiji, Vukovar, 2023.g.

6. Studija slučaja: Potencijal razvoja zdravstvenog turizma na primjeru Bizovačkih toplica

Ovo poglavlje fokusirat će se na studiju slučaja, odnosno potencijal razvoja zdravstvenog turizma u Osječko-baranjskoj županiji. Prikupljeni podatci bit će prikazani grafovima te su na temelju dobivenih rezultata analizirani razvojni potencijali zdravstvenog turizma Osječko-baranjske županije s naglaskom na Bizovačke toplice.

Budući da se i sam završni rad fokusira na potencijal razvoja zdravstvenog u Osječko-baranjskoj županiji na primjeru Bizovačkih toplica, provedeno je anketno istraživanje i prikupljanje stavova dionika (lokalnog stanovništva). U sklopu istraživanja prikupljeni su ključni podatci o potencijalima razvoja turizma u Osječko-baranjskoj županiji te potencijal razvoja Bizovačkih toplica. Osim toga, dionici su mogli iznijeti vlastite stavove o važnosti zdravstvenog turizma te destinacijama koje imaju potencijal za razvoj.

6.1. Metodologija istraživanja

U ovom poglavlju bit će predstavljena metodologija za provedeno anketno istraživanje. Za potrebe navedenog istraživanja bila je sastavljena anketa od 23 pitanja, a provedena je na uzorku od 60 ispitanika u dobi od 18 do 65 godina. Pitanja unutar anketnog upitnika bila su otvorenog i zatvorenog tipa, pitanja otvorenog tipa ostavljaju prostor za opširne odgovore, dok pitanja zatvorenog tipa nude samo jedan odgovor. Otvoreni tip pitanja dokazao se korisnim u istraživanju jer su dionici mogli iznositi i vlastite stavove na navedenu temu što pokazuje njihov interes za istraživanje.

Anketa je provedena u lipnju 2024. godine, a odgovori su se prikupljali putem društvenih mreža, različitih online grupa te na Facebook-ovoj internetskoj stranici. Ispitanici koji su sudjelovali u anketi dolaze iz različitih područja Hrvatske te nekolicina iz Osječko-baranjske županije. Cilj provedenog istraživanja bio je istražiti mišljenja ljudi o zdravstvenom turizmu te potencijalu njegovog daljnjeg razvoja. Budući da se istraživanje odnosi na potencijal razvoja zdravstvenog turizma u Osječko-baranjskoj županiji gdje su u fokusu bile Bizovačke toplice, najveći broj pitanja odnosio se na upoznatost ispitanika s toplicama i njihovo mišljenje o razvoju zdravstvenog turizma u pojedinim dijelovima Osječko-baranjske županije. Svrha provedenog istraživanja je ukazati na razvojne potencijale pojedinih destinacija Osječko-baranjske županije s naglaskom na već postojeće Bizovačke toplice. Nadalje, nastoji se ukazati na problem nedovoljne promocije zdravstvenog turizma te nedostatke u ponudi Bizovačkih toplica.

Temelj istraživanja je hipoteza koja ukazuje na to da Osječko-baranjska županija ima potencijal za daljnji rast i razvoj zdravstvenog turizma ne samo u Bizovačkim toplicama nego i u ostalim dijelovima županije. Nakon istraživanja navode se rezultati koji potvrđuju ili opovrgavaju navedenu hipotezu.

6.2. Interpretacija rezultata provedenog istraživanja

U ovom poglavlju bit će prikazani podaci koji su prikupljeni putem istraživanja. Radi bolje preglednosti prikupljeni rezultati anketnog istraživanja biti će prikazani grafički.

Provedenom anketnom istraživanju moguće je pristupiti putem poveznice, <https://forms.gle/fifqm8T5w47wt7Ae6>, koja je postavljena na platformi društvene mreže Facebook. Rezultati istraživanja prikupljeni su anketiranjem 60 ispitanika, pri čemu uzorak predstavlja dio osnovnog statističkog skupa koji služi za dobivanje rezultata koji se kasnije može analizirati i prikazati.⁵⁶ Iako je uzorak ispitanika relativno malen, on predstavlja mišljenje većine stanovnika. Anketa je bila sastavljena od slijeda logičnih pitanja pri čemu je korištena Likertova skala putem koje ispitanici mogu izraziti negativan ili pozitivan stav prema nekom od ponuđenih odgovora.⁵⁷ Kroz odgovore ispitanika vidljivo je njihovo slaganje, to jest neslaganje s određenim pitanjem ili tvrdnjom. Kako bi se ispitanicima pružila mogućnost detaljnijih odgovora, korištena je i Thurstonova skala pomoću koje su se dobili precizniji odgovori i mišljenja ispitanika.⁵⁸ Putem ankete ispitanike se zamolilo za sudjelovanje na način da daju svoje odgovore na niz postavljenih pitanja tako što će unijeti vlastiti odgovor što je u skladu s pitanjima otvorenog i zatvorenog tipa.

6.2.1. Rezultati ankete

Sociodemografski podaci

1. Spol ispitanika - U uzorku od 60 ispitanika bilo je 49% ženskih ispitanika te 51% muških ispitanika, sukladno tome može se zaključiti kako gotovo i nema razlike u tome tko je više zainteresiran za potencijal razvoja zdravstvenog turizma i njegovih dobrobiti.

⁵⁶ Uzorak: Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/uzorak> Pristupljeno (05.06.2024.)

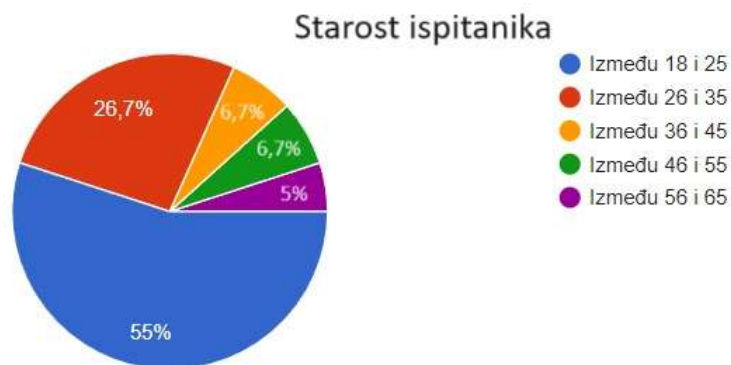
⁵⁷ Butorac, I.: Uvod i definicija Likertove skale, dostupno na: file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/pdfcoffee.com_likertova-skala/likertova-skala-pdf-free.pdf, Pristupljeno (05.06.2024.)

⁵⁸ Vranešević T.(2014.): Tržišna istraživanja u poslovnom upravljanju, Zagreb: Accent Press, Zagreb, str. 291

2. Razina obrazovanja

Velika većina ispitanika, njih čak 53% završilo je srednju stručnu spremu dok je 25% završilo visoku stručnu spremu. dok preostalih 21% ispitanika spada u kategoriju ostalo. To bi značilo da je zdravstveni turizam važan velikom broju osoba bez obzira na stupanj obrazovanja.

3. Koliko imate godina?

Graf 1 Starost ispitanika

Izvor: Izrada autora prema anketnom istraživanju

Graf 1 prikazuje starost ispitanika iz čega je vidljivo kako 55% ima između 18 i 25 godina, dok je 26,7% između 26 i 35 godina te 6,7% između 36 i 55 godina. Također je vidljivo kako je najmanji broj ispitanika starosti između 56 i 65 godina, njih tek 5%. Rezultati ukazuju na to kako je mlada populacija zainteresiranija za razvoj zdravstvenog turizma te kako su upoznati s potencijalima zdravstvenog turizma, ali i kako su potrebne promjene i razvoj kontinentalnog dijela zemlje u odnosu na stariju populaciju što ukazuje na to da zdravstveni turizma nije samo primjeren starijim osobama nego i mladima.

4. Koje je Vaše mjesto rođenja

Najveći broj ispitanika rođen je u Vukovarsko-srijemskoj županiji, odnosno 35% ispitanika, dok je u Brodsko-posavskoj županiji rođeno 18,4% ispitanika. Najmanji broj ispitanika, tek 4%, rođen je u Osječko-baranjskoj županiji. Budući da je anketa

postavljena u grupu s najvećim broj stanovnika Vukovarsko-srijemske županije ovakav odgovor bio je očekivan.

5. Koje je Vaše mjesto boravka?

Istraživanje je pokazalo kako najviše ispitanika dolazi iz Vukovarsko-srijemske županije, njih 27% posto, dok iz Sisačko-moslavačke i Istarske županije dolazi 18,4% ispitanika. Tek nekolicina dolazi iz Brodsko-posavske županije, odnosno 11,8%, dok je iz Grada Zagreba 10% ispitanika. Iz Osječko-baranjske županije dolazi tek 3,3% ispitanika. Ovo pitanje postavljeno je kako bi provoditelj ankete bio upoznat s mjestom boravka ispitanika, a samim tim mogao bolje procijeniti koliko su ispitanici upoznati sa zdravstvenim turizmom Osječko-baranjske županije i Bizovačkih toplica.

Razvoj zdravstvenog turizma

1. Koliko ste upoznati s terminom zdravstveni turizam?

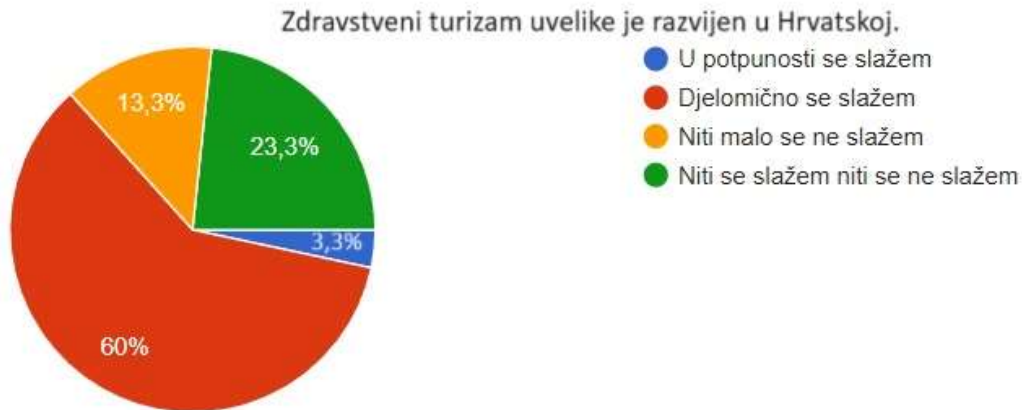
Nakon uvodnog dijela ankete i sociodemografskog profila, ispitanici su preusmjereni na prvi dio ankete, vezan razvoj zdravstvenog turizma. Rezultati pokazuju kako su ispitanici slabo upoznati s terminom zdravstveni turizam, budući da je njih 63,3% djelomično upoznato, dok 16,7% ispitanika tvrdi kako niti malo nisu upoznati s terminom zdravstveni turizam. Tek 20% ispitanika je u potpunosti upoznato sa zdravstvenim turizmom što upućuje na to da ova vrsta turizma nije dovoljno promovirana.

2. Označite tipove zdravstvenog turizma koji su Vam poznati?

U anketnom upitniku bilo je ponuđeno 5 podvrsta zdravstvenog turizma, odnosno medicinski, lječilišni, rehabilitacijski, wellness i spa turizam. Prema anketnim rezultatima vidljivo je kako je najveći broj ispitanika upoznat s rehabilitacijskim turizmom, odnosno 78,3%, dok je 70% ispitanika upoznato s wellness turizmom. Nešto manji broj ispitanika upoznat je s lječilišnim turizmom 58,3%, a najmanji broj ispitanika upoznat je sa spa turizmom, 56,7% i medicinskim turizmom 45%. Iz ovoga se može zaključiti kako su većini ispitanika poznati ovi termini, ali ih povezuju s drugim izvorima poput odlaska na liječenje putem uputnica doktora, a ne sa uslugama zdravstvenog turizma.

3. Zdravstveni turizam uvelike je razvijen u Hrvatskoj?

Nakon uvodnog dijela ankete i sociodemografskih pitanja, ispitanici se usmjeravaju na prvi dio ankete, vezan za potencijal razvoja zdravstvenog turizma u Hrvatskoj.

Graf 2 Zdravstveni turizam u Hrvatskoj

Izvor: Izrada autora prema anketnom istraživanju

Graf 2 prikazuje koliko ispitanici smatraju da je zdravstveni turizam razvijen u Hrvatskoj. Rezultati pokazuju kako se samo 3,3% ispitanika u potpunosti slaže s ovom tezom, dok se 60% ispitanika djelomično slaže. Najmanji postotak od 13,3 smatra kako zdravstveni turizam uopće nije razvijen.

4. Zdravstveni turizam u Hrvatskoj ima dobro razvijenu ponudu koja je vrlo promovirana te privlači domaće i strane turiste?

Najveći broj ispitanika njih 51,7% se djelomično slaže s ovom tvrdnjom. Zatim postotak od 21,7% ispitanika se ili niti malo ne slaže ili se niti slaže niti ne slaže. Samo 5% ispitanika se u potpunosti slaže s ovom tvrdnjom.

5. Zdravstveni turizam moj je prvi odabir kad je vrijeme da odem na odmor?

Većina ispitanika, odnosno 58,3% niti malo se ne slaže s ovom tvrdnjom, dok se 23,3% ispitanika djelomično slaže s navedenom tvrdnjom. Minimalan broj ispitanika, njih tek 3% se u potpunosti slaže, a 13% ispitanika niti se slaže niti se ne slaže s navedenom tvrdnjom.

6. Treba li razvijati i stavljati zdravstveni turizam u prvi plan prilikom promoviranja destinacije?

55% ispitanika djelomično se slaže, dok se njih 30% u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom. Najmanji broj ispitanika, njih tek 5% niti malo se ne slaže s tvrdnjom, a 10% niti se slaže niti se ne slaže s navedenim.

7. Prilikom odlaska na odmor, važno mi je da imam više izbora koje mogu prilagoditi sebi.

Kao što je i očekivano, 81,7% ispitanika se u potpunosti slaže s ovom tvrdnjom, dok se ostatak ispitanika, odnosno 18,3% djelomično slaže s ovom tvrdnjom.

Potencijal razvoja zdravstvenog turizma u Osječko-baranjskoj županiji

1. Osječko-baranjska županija je destinacija koja ima potencijala za razvoj zdravstvenog turizma.

Najveći broj ispitanika, njih 70% u potpunosti se slaže s ovom tvrdnjom, dok se 26,7% njih djelomično slaže s navedenim. Ostalih 3% ispitanika niti se slaže niti se ne slaže s navedenom tvrdnjom.

2. Za koji grad, selo ili destinaciju u Osječko-baranjskoj županiji smatrate kako ima potencijala za razvoj zdravstvenog turizma?

Najveći broj ispitanika smatra kako je grad Osijek destinacija koja ima najviše potencijala za razvoj zdravstvenog turizma u Osječko-baranjskoj županiji. 10,8 ispitanika smatra kako je najbolja destinacija Općina Bizovac, dok se 6,8% ispitanika odlučilo za Đakovo. Ostatak ispitanika navelo je destinacije koje se ne nalaze u Osječko-baranjskoj županiji, stoga se ti podatci ne mogu uvažiti za navedenu tvrdnju.

3. Treba li poticati razvoj novih toplica u Osječko-baranjskoj županiji osim već postojećih Bizovačkih?

Graf 3 Razvoj novih toplica u Osječko-baranjskoj županiji

Izvor: izrada autora prema anketnom istraživanju

Prema podacima prikazanih grafom vidljivo je kako se čak 91,7% ispitanika u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom, 6,7% njih se djelomično slaže, dok se 1% ispitanika niti malo ne slaže s navedenom tvrdnjom.

4. Prije bih odabrao/la turistički odmor na moru jer je prirodniji, a morska voda zdravija.

Najveći broj ispitanika, njih 46,7% u potpunosti se slaže, dok se 38,3% djelomično slaže s navedenom tvrdnjom. 11,7% ispitanika niti se slaže niti se ne slaže, a 3% ispitanika se niti malo ne slaže s navedenim.

Bizovačke toplice

1. Koliko ste upoznati s Bizovačkim toplicama?

Najveći postotak ispitanika, odnosno 56,7% djelomično je upoznato s Bizovačkim toplicama, dok je 25% njih u potpunosti upoznato s toplicama. 18,3% ispitanika niti malo nije upoznato s Bizovačkim toplicama

2. Zašto posjećujete Bizovačke toplice?

Prema podacima iz ankete 23,3% ispitanika Bizovačke toplice posjećuje isključivo svojim izborom, a 25% njih toplice posjećuje radi odmora, dok 8,3% ispitanika toplice posjećuje samo kad im je potrebna rehabilitacija. Najveći broj ispitanika, čak 43,3% tvrdi kako ne posjećuje Bizovačke toplice

3. U Bizovačke toplice odlazim kad se želim opustiti te fizički i duhovno poboljšati stanje svog tijela.

Većina ispitanika, odnosno 48,3% tvrdi kako se u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom, 6,7% njih u toplice odlazi po preporuci liječnika, a 1,7% ispitanika odlazi radi zabave s društvom. Ostatak ispitanika od 43,3% tvrdi kako ne posjećuje Bizovačke toplice.

4. Bizovačke toplice su dobra destinacija za zdravstveni turizam.

Graf 4 Bizovačke toplice su dobra destinacija za zdravstveni turizam

Izvor: Izrada autora prema anketnom istraživanju

Prema podacima iz grafa vidljivo je kako se čak 53,3% ispitanika u potpunosti slaže s tvrdnjom, dok se njih 35% samo djelomično slaže. 11,7% ispitanika niti se slaže niti se ne slaže s navedenom tvrdnjom.

5. Bizovačke toplice općenito su namijenjene samo za starije ljude i one kojima je potrebna rehabilitacija.

Najveći broj ispitanika, odnosno 43,3% niti malo se ne slaže s navedenom tvrdnjom, dok se 28,3% njih samo djelomično slaže. Najmanje ispitanika, njih 6,7% se u potpunosti slaže, a 21,7% njih niti se slaže niti se ne slaže s navedenim.

6. Ocijenite uslugu Bizovačkih toplica od 1 do 10.

Ispitanici su ocijenili uslugu Bizovačkih toplica na način da je 8,9% ispitanika dalo ocjenu 5 i ocjenu 10, 11,7% ispitanika dalo je ocjenu 6, 22,2% ocjenu 7, dok je 4,4% ispitanika ocijenilo je njihovu uslugu s ocjenom 9. Najveći broj ispitanika, njih čak 37,8% dalo je ocjenu 8, a ostatak ispitanika nikad nisu posjetili Bizovačke toplice.

7. Koliko često posjećujete Bizovačke toplice?

Većina ispitanika, odnosno 45% tvrdi kako nikad ne posjećuje Bizovačke toplice, 26,7% posjećuje nekoliko puta godišnje i samo za vrijeme ljetnih mjeseci, dok 1,7% ispitanika toplice posjećuje po preporuci liječnika.

6.3. Analiza rezultata provedenog istraživanja

Analizirajući rezultate provedene ankete, može se zaključiti kako zdravstveni turizam ima veliki potencijal za razvoj u Osječko-baranjskoj županiji. Naime većina ispitanika smatra kako razvoj zdravstvenog turizma može donijeti samo koristi za Osječko-baranjsku županiju te kako novi oblici turizma mogu doprinijeti razvoju županije, ali i omogućiti mladima poslove te razlog za ostanak u svom kraju. Kao što je kroz cijeli rad isticano, tako se potvrdilo i u anketi, gdje je velik broj ispitanika njih čak 63,3% djelomično upoznato, a 16,7% ispitanika tvrdi kako niti malo nisu upoznati s terminom zdravstveni turizam. To samo govori u prilog tome koliko zdravstveni turizam još uvijek nije dovoljno razvijen u Hrvatskoj, a naročito u Osječko-baranjskoj županiji te da ne postoje konkretne medijske marketinške akcije koje bi promovirale zdravstveni turizam. Također, vezano za Osječko-baranjsku županiju ne postoje konkretni standardi statističkog praćenja zdravstvenog turizma zbog čega se ne može izraditi bolja ponuda, odnosno poticati ono što je dobro, a popraviti ono što je loše. Nadalje, treba istaknuti kako većina ispitanika smatra kako je potrebno poticati izgradnju novih ustanova zdravstvenog turizma u većim gradovima županije.

Iako više od polovice ispitanika koji su posjetili Bizovačke toplice ocjenjuje ocjenom višom od sedam, postoji veliki problem u ne poznavanju istih. Naime, čak 56,7% djelomično je upoznato s Bizovačkim toplicama, a 18,3% ispitanika niti malo nije upoznato s ovim toplicama. Također 45% ispitanika potvrđuje kako nisu nikad posjetili Bizovačke toplice, dok 26,7% ispitanika posjeti iste samo nekoliko puta tijekom ljetnih mjeseci. Sezonalnost predstavlja veliki problem ionako slabo razvijenom turizmu u Osječko-baranjskoj županiji kao i pozicioniranje i postavljanje svojih usluga na zdravstvenu kartu Hrvatske. Za kraj treba istaknuti kako čak 91,7% ispitanika smatra kako je potrebno poticati razvoj novih toplica i lječilišta zdravstvenog turizma u županiji te da kroz poticanje i razvoj zdravstvenog turizma vidi i priliku i dobrobiti za razvoj cijele županije. Istraživanje je temeljeno na hipotezi da Osječko-baranjska županija ima potencijal za razvoj zdravstvenog turizma, koja je potvrđena, dokazana i valjana, a svrha i cilj su ispunjeni. U nastavku će uz pomoć SWOT analize biti daljnje prikazani rezultati istraživanja (tablica 4).

Tablica 4 SWOT analiza zdravstvenog turizma Osječko-baranjske županije

SNAGE	SLABOSTI
Blizina emitivnih tržišta Autentična gastronomska ponuda Ljekoviti termalni i mineralni izvori Tradicija korištenja prirodnih ljekovitih činitelja Kvaliteta života i sigurnost Prometna povezanost Konkurentne cijene Porast broja privatnih zdravstvenih ustanova zainteresiranih za daljnji razvoj zdravstvenog turizma	Nedovoljno ili nikako razvijena promocija sadržaja Nedostatak ljudskih potencijala Neadekvatni smještajni kapaciteti-kategorizacija i opremljenost Nedostatak svijesti o potrebi razvoja novih tehnologija Neiskorištenost EU fondova Nedovoljna snaga klastera i udruga Nedostatak strategije razvoja Velik utjecaj HZZO-a Nezainteresiranost dionika
PRILIKE	PRIJETNJE
Očekivani porast potražnje za usluge zdravstvenog turizma u budućnosti Podizanje svijesti o očuvanju zdravlja Raspoloživost EU fondova/programa Razvoj prepoznatljivog i kvalitetnog brenda Podizanje svijesti stanovništva o razvoju zdravstvenog turizma Daljnja izgradnja prometne infrastrukture povećanje kvalitete usluga Razvoj partnerstva Investiranje u ljude i lokalitete Uvođenje novih tehnologija	Krizne situacije (pandemije, ratovi, sukobi..) Percepcija Hrvatske kao ljetne destinacije - morska obala kao glavni turistički proizvod Ekonomska nestabilnost (inflacija) Zakonodavni okvir Slaba i spora prilagodljivost tržištu Konkurentna ponuda Odlazak stručnog kadra u druge zemlje Nezainteresiranost za podizanje kvalitete usluge Profit prije benefita

Izvor izrada autora prema rezultatima provedenog istraživanja

SWOT analiza ukazuje da su ključni pravci djelovanja u daljnjem razvoju zdravstvenog turizma u Osječko-baranjskoj županiji podizanje njegove kvalitete i prepoznatljivosti.

Naime, kako bi to ova županija uspjela ostvariti, potrebni su veliki naponi i značajna ulaganja u sve grane kontinentalne Hrvatske, kako bi se na osnovu toga mogao razviti i zdravstveni turizam. Također, potrebna su ulaganja u razvoj edukacijskih programa koji bi bili uključeni u redovne programe obrazovnih ustanova te kojima bi se svim dionicima u turizmu ukazalo na važnost zdravstvenog turizma, prirodnih resursa, društvenog sklada i etičkih normi. Nadalje, činjenica da je Hrvatska pa tako i Osječko-baranjska županija ekološki još uvijek relativno očuvano područje zasigurno pridonosi konkurentnosti zdravstveno-turističkog imidža. Također, prikazane su slabosti i prijetnje sa kojima se suočava zdravstveni turizam u županiji. Kako bi se one svele na minimum potrebno je kontinuirano provoditi adekvatne analize, razvijati istraživanja, formirati razvojne strategije, ulagati u podizanje razine obrazovanja i svijesti građana, uključiti lokalno stanovništvo u donošenje odluka u turističkoj destinaciji te uključiti potrebne stručnjake u razvoj ove vrste turizma.

7. Zaključak

Sukladno svemu navedenom može se zaključiti kako zdravstveni turizam ima veliki potencijal za razvoj kako u Hrvatskoj tako i u Osječko-baranjskoj županiji. Kroz završni rad obrađena je tema potencijala razvoja zdravstvenog turizma u Osječko-baranjskoj županiji na primjeru Bizovačkih toplica. Zdravstveni turizam jedan je od najstarijih selektivnih oblika turizma koji podrazumijeva korištenje prirodnih ljekovitih činitelja u svrhu očuvanja zdravlja i poboljšanja kvalitete života. Iz toga se može zaključiti kako zdravstveni turizam turistima ne pruža samo mogućnost uživanja u mjestima s pogodnom klimom i lječilištima, nego i doprinosi zaštiti i unaprjeđenju njihovog zdravlja.

Glavna tema ovog završnog rada bila je istražiti potencijal razvoja zdravstvenog turizma u Osječko-baranjskoj županiji. Glavni dio rada usmjeren je upravo na analiziranje potencijala zdravstvenog turizma, kako bi ga Hrvatska pa tako i Osječko-baranjska županija mogle bolje razvijati. Polazna hipoteza ovog rada da Osječko-baranjska županija ima izraziti potencijal za razvoj zdravstvenog turizma je potvrđena i valjana, a svrha i cilj su ispunjeni. Uz ovaj rad, provedena je studija slučaja kroz anketno istraživanje. Rezultati provedenog istraživanja potvrdili su da Osječko-baranjska regija ima velik potencijal za razvoj zdravstvenog turizma te da to potvrđuju i ispitanici, odnosno njih 91,7% koji su kroz anketno istraživanje izrazili stav da u županiji ima potencijala za kreiranje novih oblika zdravstvenog turizma, a prvenstveno novih toplica i lječilišta. Također, većina ispitanika smatra kako bi ova županija, kojoj turizam općenito nije u prvom planu, pa tako ni ova vrsta turizma toliko u fokusu, trebala više usmjeriti svoju ponudu na to tržište. Zaključno, kako je pokazalo provedeno istraživanje, buduća ulaganja trebala bi se više fokusirati na Osječko-baranjsku županiju, obzirom na veliki razvojni potencijal i lječilišnu tradiciju kontinentalnih destinacija zdravstvenog turizma.

LITERATURA

Knjige:

Afrić Rakitovac Kristina, Urošević Nataša, (2022.): Održivi razvoj kontinentalne Hrvatske putem revitalizacije kulturne i turističke baštine povijesnih lječilišta, Zbornik Održivost kulturne baštine, HAZU, Zagreb

Bartoluci, Mato (2013.): Upravljanje razvojem turizma i poduzetništva – Turistička politika, razvoj i poduzetništvo u turizmu, Školska knjiga, Zagreb

Bartoluci, Mato, Čavlek, Nevenka (2007.): Zdravstveno-preventivni rekreacijski programi u turizmu: Turizam i sport – razvojni aspekti, Školska knjiga, Zagreb

Čavlek, Nevenka, Vukonić, Boris (2001.): Rječnik turizma, Masmedia, Zagreb

Čorak, Sandra, Mikačić Vesna (2006.): Hrvatski turizam : plavo - bijelo – zeleno, Institut za turizam, Zagreb

Dujmović, Mauro (2014.), Kultura turizma, Sveučilište Jurja Dobrile, Pula.

Geić, Stanko: Menadžment selektivnih oblika TURIZMA (2011), Split: Sveučilište u Splitu, Split

Gržinić, Jasmina (2019.): UVOD U TURIZAM - povijest, razvoj, perspektive, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula

Ivandić Neven, Kunst Ivo (2015.) : Planiranje razvoja zdravstveno-turističkih destinacija, Institut za turizam, Zagreb

Ivanković, Darija, Rebuš, Snježana i dr.(2023.): Ponuda zdravstvenog turizma u Osječko-baranjskoj županiji, Zagreb: Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Jukić, Zita (2008.): Turizam na području Osječko-baranjske županije-povijesni pregled, Osijek. Državni arhiv u Osijeku

Kunst Ivo, Tomljenović Renata, (2011.) : Uloga zdravstvenog turizma u podizanju konkurentnosti ruralnih područja RH, Institut za turizam, Zagreb

Mrvica-Mađarac, Sandra (2020.), Turističko tržište Osječko-baranjske županije, Vukovar

Pančić Kombol, Tonka (2000.): Selektivni oblici turizma, uvod u menadžment prirodnih i kulturnih resursa, Matulji: TMCP Sagena, Rijeka

Ružić, Pavlo (2009.): RURALNI TURIZAM. Drugo prošireno izdanje. Institut za poljoprivredu i turizam Poreč, Pula

Šamanović, Josip (2002.): Nautički turizam i management marina, Ekonomski fakultet Split, Split

Vranešević Tihomir (2014.): Tržišna istraživanja u poslovnom upravljanju, Zagreb: Accent Press, Zagreb

Vukonić, Boris (1990.): Turizam i religija – rasprava o njihovom suodnosu, Školska knjiga, Zagreb

Vukonić, Boris (2005.), Povijest hrvatskog turizma, Prometej, Zagreb

E-knjige:

Butorac, Iva: Uvod i definicija Likertove skale, dostupno na: [file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/pdfcoffee.com_likertova-skala-pdf-free.pdf](file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/pdfcoffee.com_likertova-skala/likertova-skala-pdf-free.pdf), Pristupljeno (05.06.2024.)

Internetski članak

Čorluka, Goran i dr. (2013): Selective Forms of Tourism – the Way of Extending the Summer Season, Economy Transdisciplinarity Cognition, Vol. 16, No. 2, str. 88 – 96 dostupno na: https://www.ugb.ro/etc/etc2013no2/16_Corluka_Matosevic_Radic_Gei.pdf Pristupljeno (20.05.2024.)

Čorluka, Goran, i dr. (2016.): Classification of tourist season in costal tourism. UTMS Journal of Economics, 7(1), pp. 71–83 dostupno na: <https://www.utmsjoe.mk/files/Vol.%207%20No.%201/UTMSJOE-2016-0701-07-Corluka-Mikinac-Milenkovska.pdf> Pristupljeno (23.05.2024.)

Ivandić, Nevenka i dr. (2016). PRETPOSTAVKE ODRŽIVOSTI ZDRAVSTVENOG TURIZMA U REPUBLICI HRVATSKOJ – NAČELA RAZVOJA I KLJUČNI ČINITELJI USPJEHA. Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin, (27), 25-46. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/170953> Pristupljeno (25.05.2024.)

Internetski izvori

Akcijski plan razvoja zdravstvenog turizma, Ministarstvo turizma, Zagreb, 2014. str.11, Dostupno na: https://mint.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/150608_AP_%20Zdravstveni%20turizam.pdf

Balneoterapija, Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. <https://enciklopedija.hr/clanak/balneoterapija> Pristupljeno (30.05.2024.)

Bizovačke toplice. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. Pristupljeno (6.6.2024.) <https://www.enciklopedija.hr/clanak/bizovacke-toplice>

Ministarstvo turizma i sporta Republike Hrvatske, Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine, Zagreb,2022.,dostupno na: https://mint.gov.hr/UserDocsImages/2022_dokumenti/003_220721_Strategija_ROT_nacrt.pdf. Pristupljeno (5.6.2024.)

Hrvatska turistička zajednica; Medicinski turizam-Međunarodni trendovi i perspektive, (2014.). Zagreb, str 5 dostupno na: <https://www.htz.hr/sites/default/files/2016-11/Medicinski-turizam-Medunarodni-trendovi-i-perspektive.pdf> Pristupljeno (29.05.2024.)

Ministarstvo zdravlja: Zdravstveni turizam, <https://zdravlje.gov.hr/zdravstveni-turizam-5532/5532> Pristupljeno (21.05.2024.)

Osječko-baranjska županija (2017.), Master plan Osječko-baranjske županije, Osijek,2017.g. dostupno na: master_plan_turizma_obz.pdf , Pristupljeno (5.6.2024.)

Spa. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024.. <https://enciklopedija.hr/clanak/spa> Pristupljeno (28.05.2024.)

Svjetska zdravstvena organizacija, <https://www.who.int/> Pristupljeno (28.05.2024.)

TOMAS Ljeto 2023., Institut za turizam, Zagreb, 2023., str. 33, TOMAS-Hrvatska-2022-23-FIN.pdf Pristupljeno (1.6.2024.)

UNWTO: Kulturni turizam, (2021.), dostupno na <https://www.unwto.org/> Pristupljeno (20.05.2024.)

POPIS SLIKA, TABLICA I GRAFOVA

Slika

Slika 1 Oblici zdravstvenog turizma i pružatelji zdravstveno-turističkih usluga.....9

Tablice

Tablica 1- Pružatelji usluga zdravstvenog turizma u Hrvatskoj.....18

Tablica 2- Motivi dolaska u Hrvatsku.....19

Tablica 3 Pružatelji usluga zdravstvenog turizma.....27

Tablica 4 SWOT analiza zdravstvenog turizma Osječko-baranjske županije.....38

Grafovi

Graf 1 Starost ispitanika.....31

Graf 2 Zdravstveni turizam u Hrvatskoj.....33

Graf 3 Razvoj novih toplica u Osječko-baranjskoj županiji.....35

Graf 4 Bizovačke toplice su dobra destinacija za zdravstveni turizam.....36

Sažetak

Glavna tema ovog rada su potencijali razvoja zdravstvenog turizma u Hrvatskoj. Glavni cilj je istražiti aktualno stanje i razvojne potencijale zdravstvenog turizma s naglaskom na Osječko-baranjsku županiju. Svrha ovog rada je istražiti i prikazati potencijale za razvoj navedenih vrsta turizma u Osječko-baranjskoj županiji. Završni rad navodi i objašnjava zdravstveni turizam kao segment specifičnih oblika turizma. Definira ga i klasificira te objašnjava njegov nastanak kroz povijesni razvoj. Zdravstveni turizam predstavlja složeni turistički proizvod koji bilježi sve veći godišnji porast i to na svjetskoj razini, a očekuje se da će uskoro postati i najveći pokretač turističkih putovanja na svijetu. Razlog za to je prvenstveno sve više starijeg stanovništva koji su ujedno i najveći korisnici ovog oblika turizma.

Zdravstveni turizam koristi prirodne ljekovite činitelje i postupke fizikalne i rehabilitacijske medicine radi očuvanja i poboljšanja zdravlja i kvalitete života. Hrvatska ima bogatu tradiciju zdravstvenog turizma zbog mnogobrojnih prirodnih ljekovitih činitelja koji predstavljaju veliki kapital i potencijal za daljnji razvoj zdravstvenog turizma i njegovih oblika poput medicinskog, lječilišnog ili wellness turizma.

Svrha ovog rada je prikazati potencijale za razvoj navedenih vrsta turizma, a polazna točka, odnosno hipoteza ovog rada je da u Osječko-baranjskoj županiji postoje potencijali za razvoj zdravstvenog turizma koji mogu poboljšati općenito stanje u županiji, poboljšati kvalitetu i standarde stanovništva te postavljanje Osječko-baranjske županije na turističku kartu Hrvatske. Kroz rad je provedeno i anketno istraživanje lokalnog stanovništva. Rezultati istraživanja pokazuju kako se 91,7% svih anketiranih slaže s tezom kako Osječko-baranjska regija ima velik potencijal za razvoj zdravstvenog turizma te otvaranje novih oblika zdravstvenog turizma, a prvenstveno novih toplica i lječilišta.

Ključne riječi: zdravstveni turizam, posebni oblici turizma, potencijali, Osječko-baranjska županija, Bizovačke toplice

Summary

The main topic of this paper is the potential development of health tourism in Croatia. The main goal is to explore the current state and development potentials of health tourism with a focus on Osijek-Baranja County. The purpose of this paper is to investigate and present the potentials for the development of these types of tourism in Osijek-Baranja County. This final paper discusses and explains health tourism as a segment of specific forms of tourism. It defines and classifies it, as well as explains its origins through historical development. Health tourism represents a complex tourist product that is experiencing an increasing annual growth on a global level, and it is expected to soon become the largest driver of tourist travel in the world. The primary reason for this is the growing number of elderly people, who are the largest users of this form of tourism.

Health tourism utilizes natural healing factors and methods of physical and rehabilitation medicine to preserve and improve health and quality of life. Croatia has a rich tradition of health tourism due to its numerous natural healing factors, which represent a significant capital and potential for further development of health tourism and its forms such as medical, spa, or wellness tourism.

The purpose of this paper is to present the potential for the development of the mentioned types of tourism, with the starting point or hypothesis being that there are potentials for the development of health tourism in the Osijek-Baranja County, which could improve the overall situation in the county, enhance the quality and standards of living for the population, and place the Osijek-Baranja County on the tourism map of Croatia. The paper also includes a survey conducted among the local population. The survey results show that 91.7% of all respondents agree with the hypothesis that the Osijek-Baranja region has great potential for the development of health tourism, especially in terms of new spas and wellness centers.

Keywords: health tourism, specific forms of tourism, potentials, Osijek-Baranja County, Bizovac Spa